SCHEDA REGIA,
HOC EST,

SENTENTIÆ PARÆNETICÆ, DE OFFICIO REGIS, AB AGAPETO DIACONO ad Justinianum Imperatorem Græcè exaratæ:

Nunc recens Latinæ facta, & seorsim in usum illustris pædagogei Herbornensis editæ.

Accesserunt etiam, Græcè & Latinè enotata, insigniora scripturæ sacræ loca, ad idem argumentum facientia.

Principis est virtus maxima nosse Deum:
Principis est virtus proxima nosse suos.

HERBORNÆ NASSOVIORUM
Typis Christophori Corvini.

ANNO 1605.

Digitized by Google

AD GENEROSOS DOMINOS:

BERNHARDUM, JOHANNEM-GEORGIUM, ET PRZECHIUM, Barones ab Hoddiegowa, convictores suos charissimos,

EPIGRAMMA JOHANNIS PISCATORIS.

Germani fratres generoso sanguine creti,
Magnanimi herois pignora chara patris,
Eja agite eximium hunc AGAPETI *noscite librum,*
Quo bene descripsit principis officium.
Hoc opportuno florentis tempore vitæ
Discere vos avidè talia scripta juvet.
Ingeniis ideò vos gratia dîa beavit:
Adq; scholam nostram misit uterq; parens.
Pro vobis ideò fundunt pia vota precesq;,
Et spem de vobis omnibus hancce fovent:
Spem subjectorum quondam pia frena tenendi,
Hosq; tuendi armis; si modò fata velint.
Ergo schedam monitis sanctis lustrate refertam,
Regi olim magno quæ perarata fuit.
Attamen inprimis scripturæ expendite dicta,
Principibus leges queîs DEUS *ipse dedit.*
Hæc in pectoribus meditata recondite vestris:
Horum nam vobis maximus usus erit.

Digitized by Google

GENEROSIS ADOLESCENTIBUS,

D. BERNHARDO, }
D. JOHANNI-GEORGIO } geminis.
&
D. PRZECHIO,

Generosi & inclyti domini, domini Przechii Baronis ab Hoddiegowa filiis, fratribus germanis.

Uum, generosi & inclyti domini Barones, ex nobili Europæ regno, patriâ Bohemiâ, ad nos hucusq; ob literarum studia profecti sitis, & jam annum huic illustri Scholæ ornamento fueritis singulari; duximus nostri officii esse, ut aliquid etiam literarii munusculi, antequam à nobis discederetis, vobis destinaremus: ut non modò erga vos studii nostri aliquod exstaret monumentum, sed & constaret aliis, vos eo apud nos esse loco, quem & splendor vestræ familiæ

&vestra nobis probata virtus mereatur. Eam autem ad rem aliquid vestræ vocationi, tum præsenti tum sequuturæ, conveniens, deligendum fuit, quum iis sitis orti natalibus, ut, ætate confirmatiore, ad Remp. gubernandam administrandamque, exemplo inclyti domini parentis vestri, sitis adhibendi. Commodùm itaq; his diebus mihi in bibliotheca nostra publica hæ Agapeti paræneticæ sententiæ se obtulerunt; quæ quum me legentem suaviter afficerent, etiam cl. v. domino Johanni Piscatori, vestri convictus hospiti eas perlegendas exhibui; cui consimiliter ita fuerunt comprobatæ, ut, quod ego animo anticiparam, eas consuleret, in usum Scholæ nostræ Typographico prelo subjici, ut eadem occasione & operâ aliis quoq; volentibus servirent. Submonuit etiam, ut è scripturis sanctis illustriora de regum officio loca asscriberentur. Quare, de voluntate ipsius, hæc attexenda simpliciter enotavi, & illas ad excudendum præparavi, quumque vetus, iis adjecta, nescio cujus auctoris, versio, lectoris aures minùs impleret, utpote nonnunquam satis bar-

bara

bara & obſcura, puriùs & magis perſpicuè illas tradidi Latinæ conſuetudini; ut & iis, qui Græcè neſciunt, uſui eſſe queant majori. Quã rem quum idem adjuvaret & probaret, veſtri nominis præſcriptione illuſtrare, & noſtris diſcipulis opuſculum hoc commendabilius reddere placuit. Quòd autẽ liberior eſt translatio & minùs anxiè ad verbum facta, nemo, opinor, vitio vertet, quum in hominum ſcriptis, in aliam transfundendis linguam, plus omnino nobis ſit libertatis, quàm in ſacris literis transferendis; quæ etiam ſub magna ſimplicitate auguſtum ſuum decus uſquequaq; retinent: quod idem in humanis libris nõ accidit. Habet Græcus ſermo in hoc libello, ut alibi, peculiarem quandam in brevitate gratiam, quam pariter conciſè ut exprimerem, Latinitatis ratio non ferebat. Abundat cumprimis tractatus hic dulciſſimis paronomaſiis, quas, ubi fieri potuit, in Latino cõtextu ſervare ſtudui: ubi autem, ut fiebat plerumq;, non licuit eas imitando conſectari, in margine, ut ſe lectoris oculis ſtatim offerrent, annotavi. Quicquid autẽ hujus eſt, quum ſit pium

ſcriptum, ut quod doceat (velut Juſtinus Curopalata Juſtiniani illius Auguſti ex ſorore nepos apud Zonaram lib. 3. annal. monet ante omnia Tiberium) τὰ πρὸς θεὸν δ' εὐσεβεῖν, τοὺς ὑπηκόους δ' εὐεργετεῖν, τοὺς ἀδικουμένους διεκδικεῖν, id eſt, Deum piè colere, in ſubditos beneficentiam exercere, & oppreſſos ab injuria vindicare: confido, vobis, pro veſtra pietate & ſapientiæ prudentiæq; ſtudio, (quas ad res doctrinâ & vitæ exemplo informatorem fideliſſimum domi habetis, ornatiſſimum virum, d. Fridericum Schutzium, quem ſuo merito amatis & honoratis,) confido, inquam, illud gratum vobis & acceptum fore. Quod ſupereſt, Deum Opt. Max. oro, ut vobis veſtros, & vos illis, ad ſuam gloriam illuſtrandam, & eccleſiam ornandam, ſalvos & incolumes ſervet: veſtrisque, in notitia veri & actione boni poſitis ſtudiis, ita benedicat luculenter, ut in Rep. Chriſtiana diu florentes vos læti conſpicemur. Scripſi Herbornæ Non. Calend. April. anno ultimi temporis 1605.

Veſt. generoſ.

addictiſſimus

Matthias Martinius.

AD LECTOREM.

E Agapeto, hujus schedæ regiæ auctore, nihil habeo quod commemorem, extra quam, si quid ex hoc ipso commentariolo colligatur: ex quo patet, quòd eodem tempore vixerit, quo Justinianus ille, ex juris civilis constitutionibus celebris, imperium administravit. id quod sortitus est anno à nato Servatore quingentesimo vigesimo octavo. Circa hæc tempora ego quidem nondum clarum reperio in historiis alium Agapetum, nisi eum, qui, quum Bellisarius in Sicilia de voluntate Imperatoris commoraretur, Johanni Papæ mortuo à Theodato Gothorum rege circa annum 534 suffectus fuit, & exiguo tempore sedit, menses nempe 11. dies 18. In Tomis Conciliorum volum. 2. legimus, Agapetum illum, ut legatum, anno Domini 534. 10. Calend. Maji Constantinopolin venisse ad Justinianum Imperatorem, Amalasunthæ reginæ, sibi commendatæ, à Theodato perpetratâ cæde, offensum: quæ legationis illius à Theodato instituta causa fuerit. Et partim ibi, partim alibi passim ab historiographis refertur, quòd cùm Anthimus, seu, ut alii scribunt, Anthemius, eo tempore episcopus Constantinopolitanus, Acephalis esset deditus, & ab ipso etiam Imperatore Agapetus tentaretur, ut Eutychianam opinionem comprobaret; interq; eos propterea contentio verteretur, Imperator indignatus, Pontificem meminisse jusserit, quòd Imperatori se opponeret, penes quem esset summa potestas, insuper & minas

addiderit, Agapetus verò in hæc verba responderit, Putabam me venisse ad Christianum principem, sed, ut deprehendo, veni ad Diocletianum: qui tamen minas tuas non pertimesco. Addunt quidam, quòd riserit & collum nudaverit, responso dato, se cædem æquo animo laturum esse, & beatum fore, si talis sibi vitæ exitus daretur. Tam liberâ voce delectatum tamen ajunt esse Imperatorem, & piis episcopi consiliis & monitis cessisse, ejectoq; è communione & in exsilium expulso Anthimo, quum ab Agapeto erroris esset convictus, Mennam in locum illius substituisse. Exstat etiam in dicto Conciliorum volumine epistola Agapeti illius ad Anthimum, quæ est de duabus naturis in uno Christo: ubi eum reprehendit, quòd Imperatorem & reliquos populos doceat ita, ut, negatâ humanæ carnis atq; animæ veritate, tantùm Dominum nostrum Jesum Christum unius asserat esse naturæ, tanquam verbi deitas ipsa se in carnem animamq; verterit. Hic Agapetus ibidem Constantinopoli defunctus est, & corpus ejus Romam in loculo plumbeo in basilicam B. Petri translatum & 12. Calend. Octob. est sepultum. Ad synodos istas, anno D. 518 & 536. antegressas secundum illud Concilium Constantinopolitanū, quod œcumenicum seu generale quintū est, anno D. 553 celebratum, in subscriptionibus legitur non semel: Agapetus miseratione divinâ presbyter & archimandrita monasterii Dii. *Commemoratur ibi etiam* Agapetus Dei miseratione presbyter & archimandrita divæ memoriæ Thalassii. *Sed hic noster Agapetus, quo tempore hanc parænesin exaravit, diaconum se profitetur magnæ & sacrosanctæ Ecclesiæ,*

clesiæ, Constantinopolitanæ, ut puto, urbis, ubi Imperatoria aula erat constituta. Et videtur sub Imperii Iustinianei initium hic tractatus exaratus esse. In Tomis Cōciliorum, ubi congregata fuit synodus Constantinopolitana, anno 536, appellatur atrium diptychum venerandæ domus sanctæ, & gloriosæ dominæ nostræ matris Dei & semper virginis Mariæ, prope sanctissimam magnam Ecclesiam exsistens. Mihi quidem non fit verisimile, Romanum illum Pontificem & Græcè scripturum, & non alio sui appellandi more usurum fuisse. Etsi verò plura de Agapeto isto in nostram quidem notitiam non pervenerint: hæc tamen, quæ inter monumenta S. Patrum orthodoxographa à Johanne-Jacobo Grynæo anno 1569 sunt edita Basileæ, reperitur admonitio, obscura non fuit, unde in præfatione his de ea verbis scribit: Agapetus parænesi ad Iustinianum Imperatorem descripsit officium boni principis. In precio fuisse libellum ex eo manifestum fit, quód *βασιλικὴ σχέδη, id est, regia scheda,* apud Græcos dicitur. Orditur à cultu & honore, quem principes viri Deo debent, ac de vigilantia, *περὶ εὐγενείας, id est, de nobilitate,* & de facultatibus opum disputans, monet, principi operam esse dandam, ut quotidie in omni virtutum genere proficiat. *In Gesneri etiam bibliotheca nihil annotatum video præter hoc, quod subjicio:* Agapetus diaconus magnæ & sacrosanctæ Dei ecclesiæ scripsit sententias paræneticas numero 72. ad Iustinianum Cæsarē, quam Græcè schedam regiam appellant. Disserit enim de regis officio. *Quoniam illi polyhistores*

Diptychon est locus, ubi servantur episcoporum nomina.

viri nihil aliud addunt, suspicor opusculum hoc auctore ipso celebrius fuisse.

De Justiniano verò nihil penè hîc asscribere necessum videatur: quum sit celeberrimi nominis Imperator, unde Justinianus Magnus appellatur. Tria autem inprimis cum laude de eo recitari solent, quòd nempe jus civile in certum ordinem redigi curarit, quòd Christianum Concilium, quæ quinta Synodus Oecumenica dici solet, coëgerit, quódque Imperii terminos contra irruptiones barbarorum munitionibus firmarit. Suidas eum vocat ὀρθοδοξότατον, hoc est, rectæ fidei studiosissimum, ἀμάθητον interim, καὶ ἀναλφάβητον, hoc est, rudem nullisque literarum disciplinis institutum. Zonaras tomo tertio historiarum seu annalium hæc ei vitio dat, quòd pecuniam & temere profuderit, & per fas ac nefas comparavit, annua tributa exaggerando; quódque, propter ædificationes suas, stipendia liberalium artium magistris olim constituta sustulerit, quas, vacantibus literarum studiis, vastitas invaserit; quódque sub extremam ætatem in hæresin τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν inciderit, id est eorum, qui opinabantur, à Domino non assumtam esse mortalem carnem, sed eam, simul atque assumta esset, immortalem exstitisse. Et sic Evagrius l. 4. histor. Eccles. c. 29. meminit, quòd tam largus in eroganda pecunia fuerit, ut multa sancta & magnifica templa in multis locis exstrueret, aliaque sacra ædificia, quibus tum viri tum mulieres & ætate tenerâ & exactâ, tum qui variis morbis vexabantur, sedulò accurarentur: alia denique infinita exsequeretur opera; Quæ, *inquit,* sanè pia Deoque accepta essent, si modò illi vel alii, qui talia moliuntur,

liuntur, de suis ipsorum bonis efficienda curarent, suæque vitæ actiones vacuas à sceleris labe, tanquam hostiam, Deo offerrent. *Ille quidem scriptor historiam de eo suam minimè laudabili epilogo terminat, dum sub initiū libri quinti sic scribit:* Justinianus igitur quum omnia omnino turba ac tumulta complevisset, mercedemque his rebus debitam in extremo vitæ suæ tempore reportasset, ad supplicia, justo Dei judicio apud inferos luenda, profectus est. *Quod quidem si ita est, hæc Agapeti exhortatio magis illi necessaria, quàm fructuosa exstitit, ut qui cum fide doctoris suum nō conjunxerit obsequium. Et de Triboniano ejus quæstore non pauca Suidas habet vituperationis plena, ut, quòd fuerit gentilis & impius, à Christiana religione omnibus modis alienus, adulator, & impostor, eruditionis quidem summa,* ἐς δὲ φιλοχρηματίαν δαιμονίως ἐσπουδακώς, *hoc est, pecuniæ mirum in modum, diabolico quasi impetu, avidus, sed* τῆς φιλοχρηματίας τὸ νόσημα ἐπισκιάσαι ἱκανώτατος τῇ τῆς παιδείας περιουσίᾳ, *hoc est, ingeniosissimus & solertissimus ad avaritiæ morbum amplitudine doctrinæ tegendum & quasi obscurandum. Is quidem si talis fuit, & ea de re constitit Imperatori, non erat sectioni parænesis 2. 22. 32. 52. consentaneum in tanto illū habere precio. Sed de Justiniano melius quid speravero: etsi suis quibusdam etiam ut homo, vitiis laborarit. Sunt enim alii in Justinianum æquiores quàm Euagrium fuisse meminimus. Franciscus Hotomannus in vita ipsius, quæ commentario in quatuor institutionum juris civilis libros est præfixa, hæc de eo habet:* Re-

ligionem Christianã piè sanctèq; coluit: siquidem errantium opinionũ, quibus tum Ecclesia Christiana, tanquã tempestatibus quibusdam agitabatur, vindicem se acerrimum inimicissimumque præbuit. Nam & Porphyrii & Eutychetis Nestoriique impias & sceleratas opiniones repudiavit, ac religionis nostræ de triplici in Deo persona sententiam integerrimè constantissimeque defendit. Postremò, quæ in Cõcilio Niceno eadem de religione convenerant, arctissimè retinuit. Imperavit annos XXXIIX. M. VII. D. X. vixit circiter octoginta quatuor annos, mentisque errore multò antè affectus, Justino ex filia nepote Imperatore designato, vitâ est functus. *Quo in religionem fuerit studio planum est ex illo edicto, quod tertio sui imperii anno promulgavit, ut nulla videlicet esset religio, nisi Christiana in suis regionibus & provinciis, ac idololatris dedit inducias tres menses ad conversionem: ut refert Paulus Diaconus lib.16. rerum Roman. Et hujus Imperatoris vitam, saltem pro isto tempore, quo hæc scribebat, Agapetus passim commendat capitulis 3.8.17.18.20.30. 34. 49. Eum autem ipsum & suæ doctrinæ immemorem & assentationis turpitudine inescatum fuisse, suspicari nolim. Nec verò hanc sinistram suspicionem admittit libertas illa, quâ passim in tanto principe monendo utitur. Quapropter etiam infrà, in argumento, non veritus sum Justiniani memoriam cum laude usurpare. Ubi in judiciis est discrepantia, nisi evidentissima ratio obstet, in mitiorem sententiam malim concedere. Et, si ex uno aut*

altero

altero facto totius vitæ curriculum æstimare quis velit, quid fiet etiam de optimis, ipsiusq; Dei testimonio in sacra scriptura laudatis regibus? Nimirum iniqua est, omni in re, sepositis bonis, malorũ enumeratio, vitiorumque selectio: iniquior autem nævorũ exaggeratio, virtutũq; obscuratio, & deniq; iniquissima in innocẽtes effusa & sparsa calumniãdi rabies. Sed quicq́d tandẽ hîc sit statuendũ, officii nostri esse intelligimus, ut & ipsi veræ religionis justitiæq; simus cultores, & aliis utriusq; illius studii auctores & suasores. Optima enim hæc est fidei, vitæ & vocationis nostræ constituendæ ratio, si nullius hominis exemplo ad claudicandum in via virtutis nos abduci patiamur, sed ad Dei vocem voluntatemq; irretortis ac inconniventibus oculis respiciamus, utq; eum, quem in fine mundi judicem sumus audituri, nunc officii nostri sequamur indicem, ac ei, à quo mercedem in panegyri novissimi diei exspectamus, castè integreq; serviamus. Fidei studendum est incontaminatæ, conscientiæ bonæ, honestæq; famæ; quum sine illa nequeamus placere DEO, sine ista nec nobis ipsis, sine hac neq; proximo: orandumque sine intermissione, ut DEUS pater ille misericordiæ, quod sibi est gratum, ad laudem nominis sui sempiternam, in nobis ratum faciat.

ΜΑΤΘΙΟΥ ΜΑΡΤΙΝΙΟΥ ὙΠΟΘΕΣΙΣ τῶν Ἀγαπητοῦ παραινετικῶν κεφαλαίων.

Ἰουστινιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ μεγάλου τυχὼν ἀξιώματος, καὶ πολλῶν λαῶν δυναστείαν ἔχων, παρὰ τὴν τῶν χριστιανῶν διδασκαλίαν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας οὐ παρετράπετο ἐννοούμενος, τὴν βασιλείαν αὐτῷ οὐ πρὸς ὕβριν, ἀλλὰ πρὸς εὐεργεσίαν, καὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, τῆς ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ ἀμώμῳ ἁγιωσύνῃ, αὔξησιν, δεδόσθαι. Διὰ τόδε αὐτοῦ τὸ φρόνημα στηρίξων Ἀγαπητὸς τουτὶ ξύγγραμμα συνεχῶς πρὸς αὐτὸν ἐσχεδίασεν· ὅπερ γε μὴν αὖ δόξειε διεσμιλευμέναις, ὡς εἰπεῖν, φροντίσιν ἐξηκριβῶσθαι, διὰ τὸ γνωμολογικὸν αὐτοῦ πάνυ γλυκὺ, καὶ διὰ τὸ εὐσεβές τε καὶ φρόνιμον τῶν νουθεσιῶν. Προτρέπει δὲ ὁ ξυγγράψας τὸν βασιλέα, τοῖς αὐτῷ πρέπουσιν ἀνδραγαθήμασιν, ἢ, ὡς εἰπεῖν κατὰ τὸ εἰωθὸς, κατορθώμασιν ἐμμένειν. Δύο κεφαλαιωδῶς παραινῶν διατελεῖ, ἵνα φιλόθεός τε καὶ φιλάνθρωπος ὢν τὸν βίον διάγῃ, εἰς τὸ εἶναι, πρῶτον μὲν τῷ θεῷ παντεπόπτῃ καὶ ἐξουσιαστῇ πάντων, ὡς υἱὸν, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ὑπηκόοις, ὡς πατέρα, προσφιλῆ. Δῆλος οὖν ἐστι ταῖς διανοίαις ἀποβλέπων εἰς τὰς δύο τοῦ Δεκαλόγου πλάκας, καὶ τὸ καθόλου αὐτῶν τῇ βασιλικῇ κλήσει εἰδικῶς ἐφαρμόζων. Ποτὲ δὴ καὶ τὸ παραινετικὸν τῷ ἐπαινετικῷ ποικίλλει, καὶ διηγήματά τινα συστατικὰ ἐπιπάσσει, ὅπως, ὡς οἶμαι, ἀνύποπτος ἂν εἴη τῆς ἀπρεπείας ἢ ἀναιδείας, καὶ μὴ τυγχάνοι φαινόμενος τοιοῦτος, οἷος ἀγνωμονέστερον τῷ βασιλεῖ προσφέρεσθαι, ἢ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς τῷ τῶν προτροπῶν τολμηρῷ ἀμαυρώσειν, ἢ τῶν ὄντως ἐν αὐτῷ λαμπουσῶν ἀρετῶν ὀλιγώρως ἔχειν. Καὶ δὴ φρονίμου τε, καὶ δικαίου ἦν, τοιοῦτον ἄνδρα οὐ μόνον παραινεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖν. Τρόπος γὰρ τοῦ τοὺς πρὸς τὴν καλοκαγαθίαν ἐπιμελῶς διακειμένους προτρέπειν οὗτος ὑπάρχει ἄριστος, εἰ καὶ τὰ ἀληθῆ ἐγκώμια οὐ παρασιωπῶμεν, καὶ τὴν τῆς εἰσηγήσεως ὡσεὶ αὐστηρότητα τῇ τῆς συστάσεως γλυκύτητι ἀποβουκολῶμεν. Ὥσπερ γὰρ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες, βρεχόμενοι γλυκαίνονται· οὕτω καὶ οἱ παραινούμενοι, μεταξὺ ἐπαινούμενοι, ἀποβαίνουσιν εὐπειθέστεροι.

ΜΑΤ-

MATTHIÆ MARTINII ARGUMENTUM IN CAPITULA ADmonitionum Agapeti.

Iustinianus Imperator quum in celsissimam augustæ dignitatis atq; honoris sedem ascendisset, & in multos populos dominatum obtineret, à Christiana doctrina ob potestatis sublimitatẽ non deflexit: sed animũ ad hoc cogitandum instruxit, regnũ sibi non ad contumeliã & injuriã in Deum & homines, sed ad beneficentiã & ad ꝑmovendã verã religionem, in recta fide & sincera sanctimonia positam, traditum & commissum esse. Quapropter ejus animum confirmaturus Agapetus, hoc scriptum cordatè ad ipsum quasi ex tempore fudit: qui certè videri queat exquisitis elaboratus meditationibus libellus, propter sententiarum suavem elegantiam, pietatemq; & prudentiã, quæ ex ipsis admonitionibus elucet. Hortatur autem auctor regem, ut in rebus præclarè gerendis constantiam servet, adeoq; à recti officii religione nusquam declinet. Duo sunt, de quibus summatim eum admonet, ut & Deum piè colat, & in subditos humanitate utatur & clementiâ: ut ita ante omnia, uti filius se commendet Deo, qui cunctorum minimè otiosus sit spectator, & auctoritatem imperiumq; summum in omnia obtineat: deinde etiam subditis, ut quibus isto pacto affectum parentis exhibeat, sit amabilis. Non est igitur obscurum, quòd ad duas decalogi tabulas respiciat, & , quæ ibi omnibus universè edicuntur, speciatim ad regiam vocationem accommodet. Interdum verò etiam admonitiones laudationibus variat, & commendatitias quasdam narrationes aspergit; ut, opinor, diluat suspicionem, quasi parum verecundus esset & modestus, aut animo in regem non satu æquo, celsitatemq; ac existimationem Imperatoriam exhortationum audaciâ obscurare cogitaret, aut parvi duceret virtutes illas, quæ de ipso vera cum gloria prædicari poterant. Et sanè prudentis juxta ac justi hominis erat, talem virum non modò idoneis consiliis ad officii sui munus instruere, sed & debitis laudibus prosequi. Optimus enim est eos, qui integritatis & honestatis serio studio ducuntur, cohortandi modus, si vera eorum præconia non prætereamus silentio, & institutionis austeritatem commendationis dulcedine molliamus & quasi fallamus. Sicut etiam lupini, alioquin amarissimi, dulcescunt macerati: ita etiam, qui admonentur, interpositâ commendatione, evadunt obsequentiores.

ἘΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΏΝ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙκῶν, σχεδιασθεῖσα παρὰ Ἀγαπητοῦ διακόνου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὧν ἡ ἀκροστιχὶς ὧδέ πως ἔχει.

Τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἡμῶν Ἰουστινιανῷ, Ἀγαπητὸς ὁ ἐλάχιστος διάκονος.

α Τιμῆς ἁπάσης ὑπέρτερον ἔχων ἀξίωμα, βασιλεῦ, τιμᾶς ὑπὲρ ἅπαντας τὸν τούτου σε ἀξιώσαντα θεόν· ὅτι καί, καθ' ὁμοίωσιν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἔδωκέ σοι τὸ σκῆπτρον τῆς ἐπιγείου δυναστείας, ἵνα τοὺς ἀνθρώπους διδάξῃς τὴν τοῦ δικαίου φυλακήν, καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λυσσώντων ἐκδιώξῃς τὴν ὑλακήν· ὑπὸ τῶν αὐτοῦ βασιλευόμενος νόμων, καὶ τῶν ὑπὸ σὲ βασιλεύων ἐννόμως.

β Ὡς κυβερνήτης, ἀγρυπνεῖ διὰ παντὸς ὁ τοῦ βασιλέως πολυόμματος νοῦς, διακατέχων ἀσφαλῶς τῆς εὐνομίας τοὺς οἴακας, καὶ ἀπωθούμενος ἰσχυρῶς τῆς ἀνομίας τοὺς ῥύακας, ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας, μὴ περιπίπτῃ κύμασιν ἀδικίας.

γ Θεῖον μάθημα καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι, τὸ γνῶναί τινα ἑαυτόν, διδασκόμεθα. ὁ γὰρ ἑαυτὸν γνούς, γνώσεται θεόν. θεὸν δὲ ὁ γνούς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος. Θεοῦ δὲ ἄξιος γίνεται,

TRACTATUS, IN QUO BREVITER EXPONUNTUR MONITA quædam de officio regis, fusus ab Agapeto, magnæ & sacrosanctæ Dei Ecclesiæ diacono; quæ Arithmeticis à capite notis, velut in versus distincta, hoc modo se habent.

Auctoritate divinitus concessâ sacratissimo & religiosissimo regi nostro Justiniano, Agapetus diaconorum minimus omnem DEI *benedictionem exopto.*

1 QUum, optime rex, honore quovis eminentiorem obtineas dignitatis gradum: meritò præ omnibus eũ, qui isto te exornare est dignatus, DEUM nempe summum, sanctè colis: quandoquidem ad cælestis regni similitudinem comparatum terrenæ tibi dominationis sceptrum ille tradidit, ut homines doceas ex æquo & bono vivere, ac justitiæ facinora patrare: eos verò qui in illam rabie furenti stimulantur, serio recti studio ita persequaris, ut latrare desinant: ita nempe & te regendum DEI legibus subjecturus, & populos tibi subditos sanctis legibus convenienter recturus.

2 Gubernatoris instar, in navi excubantis, oculatissima mens regis nunquam non advigilat, ita prudenter & firmiter rectum æquitatis clavum tenens, iniquitatis autẽ eluviem & labem coërcens & reprimens fortiter, ut ne mundanæ Reip. navis in fluctus iniquitatis impingat.

3 Qui homines sumus, hoc primum & præcipuũ discendũ accepimus: Quilibet ut cognoscat se ipsum. Qui enim se ipsum cognoverit, idẽ & Deum cognoscet. Deum verò qui cognoverit, similis Dei evadet. Dei autẽ similis existit, qui dignus eo ab ipso factus fuerit. Dignus autem

γίνεται, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων Θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ, λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιῶν δὲ ἃ λαλεῖ.

δ' Ἐπὶ προγόνων εὐγενείᾳ μηδεὶς ἐναβρυνέσθω. πηλὸν γὰρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ καυχώμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ τρυχόμενοι, καὶ οἱ διαδήματα περικείμενοι, καὶ οἱ διὰ δώματα προσκείμενοι. μὴ τοίνυν εἰς πήλινον ἐγκαυχώμεθα γένος, ἀλλ' ἐπὶ χρηστότητι σεμνυνώμεθα τρόπων.

ε' Ἴσθι, ὦ εὐσεβείας θεότευκτον ἄγαλμα, ὅτι ὅσῳ μεγάλων ἠξιώθης παρὰ Θεοῦ δωρεῶν, τοσούτῳ μείζονος ἀμοιβῆς ὀφειλέτης ὑπάρχεις αὐτῷ. οὐκοῦν ἀπόδος τῷ εὐεργέτῃ τὸ χρέος τῆς εὐχαριστίας, τῷ λαμβάνοντι τὸ χρέος, ὡς χάριν; καὶ τῆς χάριτος χάριν ἀντιδιδόντι. αὐτὸς γὰρ ἀεὶ καὶ χαρίτων ἄρχει, καὶ ὡς χρέος τὰς χάριτας ἀποδίδωσιν. εὐχαριστίαν δὲ ζητεῖ παρ' ἡμῶν, οὐ τὴν διὰ ῥημάτων ἀγαθῶν προσφορὰν, ἀλλὰ τὴν διὰ πραγμάτων εὐσεβῶν προσφοράν.

ς' Οὐδὲν οὕτως εὐδόκιμον ἐργάζεται ἄνθρωπον, ὡς δύνασθαι μὲν, ἃ βούλεται, πράττειν, ἀεὶ δὲ φιλάνθρωπα καὶ βούλεσθαι καὶ πράττειν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ Θεοῦ σοι κεχάρισαι δύναμις, ἧς ἐδεῖτο δι' ἡμᾶς ἡ ἀγαθή σου βούλησις, πάντα καὶ βούλου, καὶ πράττε, ὡς ἀρέσκῃ τῷ ταύτην σοι δεδωκότι.

ζ' Τῶν ἐπιγείων χρημάτων ὁ ἄστατος πλοῦτος, τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. πρὸς ὀλίγον μὲν ἐπιρρέων τοῖς ἔχειν νομίζουσι, μετ' ὀλίγον δὲ παραρρέων, εἰς ἄλλους ἀπέρχεται· μόνος δὲ τῆς εὐποιΐας ὁ θησαυρὸς, μόνιμός ἐστι τοῖς κεκτημένοις αὐτόν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας ἐπαναστρέφουσιν.

η Ἀπρό-

Deo judicabitur, qui Deo nihil indignum molitur, sed qui tum cogitat ea, quæ sunt ipsius; tum loquitur ea, quæ cogitat; tum verò etiam facit, quæ loquitur.

4 Majorum nobilitate ne quis insolentiùs se efferat. Omnes enim limum habent generis auctorem, tam qui purpurâ et bysso magnificè & gloriosè vestiuntur, quàm qui egestate & morbis atteruntur: tam ii, quibus diademata sunt imposita, quàm qui ante domos positi versantur custodiæ causâ. Ne igitur nos de luteo genere jactemus, sed morum innocentiâ probitateque nos venerabiles præstemus & commendemus.

5 Scias, serenissime Imperator, qui à Deo fabrefacta es pietatis effigies, quantò majora Dei benignitate consequutus es dona, tantò etiam ad gratiam reddendam obligatiorem ei esse te debitorem. Ei igitur, cujus in te tã insignia exstant beneficia, redde grati animi debitum, ei maximè, qui ex misericordia, quod debitum est, acceptat, ut meritũ, & gratiam gratiâ remuneratur. Ipse enim semper & gratiæ donis nos antevertit, & gratiæ munera, ac si essent debita, reddit. Gratiam autem à nobis requirit, non talem, quæ in bonorum verborum prolatione terminetur, sed quæ cum piorum operum oblatione sint conjuncta.

6 Nulla res tantopere ad conciliandam homini nominis claritatem facit, atque, si quis, quæ vult, possit quidem opere ipso præstare: semper autem velit, & faciat ea, quæ humanitati & benevolentiæ sunt consentanea. Quãdoquidẽ igitur divinâ largitate tibi tributa est facultas, quâ tuæ bonæ voluntati ꝓpter nos opus erat, omnia & velis & agas ex ejus, qui illam tibi contulit, arbitrio.

7 Terrenarum rerum fugax & instabilis opulentia, fluvialium aquarum decursum imitatur. Quum enim ad breve tempus iis, qui illam se tenere arbitrantur, affluit, paulò pôst præterfluens ad alios demigrat. Solus autem beneficentiæ thesaurus constanter suis manet possessoribus. De bonis enim operibus gratia ad auctores suos revertitur.

η Ἀπρόσιτος μὲν ὑπάρχεις τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τὸ ὕψος τῆς κάτω βασιλείας, εὐπρόσιτος δὲ γίνη τοῖς δεομένοις, διὰ τὸ κράτος τῆς ἄνω ἐξουσίας· καὶ ἀνοίγεις τὰ ὦτα τοῖς ὑπὸ πενίας πολιορκουμένοις, ἵνα εὕρῃς τὴν τοῦ θεοῦ ἀκοὴν ἀνεῳγμένην. οἷοι γὰρ ἂν τοῖς ἡμετέροις γενώμεθα συνδούλοις, τοιοῦτον περὶ ἡμᾶς εὑρήσομεν τὸν δεσπότην.

θ Τὴν πολυμέριμνον τοῦ βασιλέως ψυχὴν, κατόπτρου δίκην, ἀποσμήχεσθαι χρὴ, ἵνα ταῖς θείαις αὐγαῖς ἀεὶ καταστράπτηται, καὶ τῶν πραγμάτων τὰς κρίσεις ἐκεῖθεν διδάσκηται. οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ τὰ δέοντα καθορᾶν, ὡς τὸ φυλάσσειν ἐκείνην διὰ παντὸς καθαράν.

ι Ὥσπερ ἐπὶ τῶν πλεόντων, ὅταν μὲν ὁ ναύτης σφαλῇ, μικρὰν φέρει τοῖς συμπλέουσι βλάβην· ὅταν δὲ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, παντὸς ἐργάζεται τοῦ πλοίου ἀπώλειαν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἂν μέν τις τῶν ἀρχομένων ἁμάρτῃ, οὐ τὸ κοινὸν τοσοῦτον, ὅσον ἑαυτὸν ἀδικεῖ· ἂν δὲ αὐτὸς ὁ ἄρχων, πάσης ἐργάζεται τῆς πολιτείας τὴν βλάβην. ὡς οὖν μεγάλας ὑφέξων εὐθύνας, εἴ τι παρίδοι τῶν δεόντων, μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ λεγέτω πάντα, καὶ πραττέτω.

ια Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων αὐτὰ, καὶ περιφέρων. καὶ τούτοις ἀνισότης ἐστὶ, τῷ μηδὲν τῶν παρόντων ἐν ταυτότητι μένειν. δεῖ οὖν σε, κράτιστε βασιλεῦ, ἐν τῇ τούτων ἀγχιστρόφῳ μεταβολῇ, ἀμετάβλητον ἔχειν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν.

ιβ Ἀποστρέφου τῶν κολάκων τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους, ὥσπερ τῶν κοράκων τοὺς ἁρπακτικοὺς τρόπους. οἱ μὲν γὰρ τοὺς τοῦ σώματος ἐξορύττουσιν ὀφθαλμοὺς,

οἱ δὲ

8 Inaccessus es quidem hominibus propter sublimitatem regni terreni: accessu autem facilem te præbes iis, qui tuę opis sunt indigi, propter potentiam potestatis cælestis: Et aperis aures iis benignas, qui à paupertate circumsidentur, ut aurem Dei apertam invenias. Quales enim erga nostros nos gesserimus conservos, talem etiam dominum erga nos experiemur.

9 Multis districtam curis & solicitudinibus regis animam ad instar speculi detergendo oportet emaculari, ut divinæ lucis radiis semper refulgeat, & inde de rebus rectè dijudicandis instruatur. Nihil enim æquè facit ad id, quod facto opus est, pervidendum, atque si illa absque intermissione pura custodiatur.

10 Sicut apud eos, qui navi vehuntur, quũ errat nauta quispiam, non magnum unà vehentibus damnum affert; at si ipse gubernator delinquat, totã navim evertit & perdit: ita etiam in civitatibus, si quis è subditis peccet, non tam Remp. quàm se ipsum lædit; si verò princeps ipse à virtutis studio deflexerit, totam civitatẽ in perniciem adducit. Is igitur, quum gravem sit redditurus rationem, si quid officii prætermiserit, accuratè consideratecę; & dicat & faciat omnia.

11 Circulus quidam humanarum rerum revolvitur, quo aliâs aliter eadem feruntur & circumferuntur. Et magna his accidit dissimilitudo, quum nihil præsentium in eodem statu consistat. Tuum igitur est, præstantissime Imperator, in his conversionibus mutationibusque subinde oborientibus immutabilem in pietate colenda animum servare.

12 Adulatorum * aversare fallaces sermones: ut corvorum * rapaces mores. Nam hi quidem corporis oculos effodiunt, illi verò animæ hebetant cogitationes, quũ

* κολάκων.
* κοράκων.

οἱ δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς ἐξαμβλύνουσι λογισμοὺς, μὴ συγχωροῦντες ὁρᾶν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν. ἢ γὰρ ἐπαινοῦσιν ἔσθ' ὅτε τὰ ψόγου ἄξια, ἢ ψέγουσι πολλάκις τὰ ἐπαίνων κρείττονα, ἵνα δυοῖν θάτερον αὐτοῖς ἁμαρτάνηται, ἢ τὸ κακὸν ἐπαινούμενον, ἢ τὸ καλὸν ὑβριζόμενον.

ιγ Ἴσον εἶναι χρὴ πάντοτε τοῦ βασιλέως φρόνημα. τὸ γὰρ συμμεταβάλλεσθαι ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς, διανοίας ἀβεβαίου τεκμήριον γίνεται· τὸ δὲ παγίως ἐν τοῖς καλοῖς ἐρηρεῖσθαι, ὡς τὸ εὐσεβὲς ὑμῶν ἐστήρικται κράτος, καὶ μήτε πρὸς ἀλαζονείαν ὑπαίρεσθαι, μήτε πρὸς ἀθυμίαν καταφέρεσθαι, βεβηκότων ἐστὶν ἀσφαλῶς, καὶ ἀκράδαντον ἐχόντων τὴν ψυχήν.

ιδ Εἴ τις κεκαθαρμένον ἔχει τὸν λογισμὸν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀπάτης, καὶ βλέπει τὸ οὐτιδανὸν τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, τό τε βραχὺ καὶ ὠκύμορον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, καὶ τὸν συνεζευγμένον τῇ σαρκὶ ῥύπον, εἰς τὸν τῆς ὑπερηφανίας οὐκ ἐμπεσεῖται κρημνὸν, κἂν ἐν ἀξιώματι ὑπάρχῃ ὑψηλῷ.

ιε Ὑπὲρ πάντα τῆς βασιλείας τὰ ἔνδοξα, τῆς εὐσεβείας τὸ στέμμα τὸν βασιλέα κοσμεῖ. ὁ γὰρ πλοῦτος ἀπέρχεται, καὶ ἡ δόξα μετέρχεται. τὸ δὲ κλέος τῆς ἐνθέου πολιτείας ἀθανάτοις αἰῶσι συμπαρεκτείνεται, καὶ λήθης ἐπέκεινα τοὺς ἔχοντας ἵστησι.

ις Σφόδρα μοι δοκεῖ ἀτοπώτατον εἶναι, ὅτι πλούσιοι καὶ πένητες ἄνθρωποι, ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων βλάβην πάσχουσιν ὁμοίαν. οἱ μὲν γὰρ, ὑπὸ τοῦ κόρου διαρρήγνυνται· οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διαφθείρονται. καὶ οἱ μὲν κατέχουσι τοῦ κόσμου τὰ πέρατα, οἱ δὲ οὐκ ἔχουσι, ποῦ στῆσαι τὰ πέλματα. ἵνα τοίνυν ἄμφω τῆς ὑγιείας τύχωσιν, ἀφαιρέσει καὶ προσθέσει τούτους θεραπευτέον, καὶ πρὸς ἰσότητα, τὴν ἀνισότητα μετενεκτέον.

non sinant rerum veritatem perspicere. Aut enim, quæ vituperatione sunt digna, interdum dilaudant; aut etiam non rarò, quæ omni laude sunt majora, vituperant: ut horum vitiorum alterutrum ab iis committatur, nempe, ut aut malum prædicent, aut contumeliosè bonum traducant.

13 Æquabilem semper esse decet regis animum. Cũ rerum enim mutationibus commutari, mentis levis & inconstantis est argumentum. Firmiter verò & fixa voluntate hærere bonis, uti pium vestrũ imperium est corroboratum, & nec ad insolentiam efferri, nec ad animi defectionem demitti, eorum est, qui sunt in virtute confirmati & celsâ invictaque animi magnitudine præditi.

14 Qui repurgatam ab humana impostura mentem habet, &, quàm nihil sit sua natura, perspicit, nec non brevitatem hujus vitæ, quodque subitæ obnoxia sit morti, itemque carni conjunctas sordes contuetur; in superbiæ præcipitium non incidet, etiamsi in altissimo amplissimoque dignitatis gradu sit locatus.

15 Præ omnibus, quæ regiæ celsitati insunt gloriosa, pietatis corona regem exornat. Opulentia enim abit, & gloria transit. Laus verò illa, quæ proficiscitur à ratione vitæ, ad Dei nutum compositæ, in sempiterna ætatum secula extenditur, & longè supra oblivionis injurias suos extollit possessores, ut nullo unquam tempore inobscurari queant.

16 Absurdissimum mihi esse videtur, quòd & divites & pauperes ex dissimilibus facinoribus similia patiantur detrimenta. Illi enim satietate disrumpuntur, hi autem fame pereunt. Et illi quidem mundi fines occupant: his verò etiam deest, ubi pedum vestigium ponant. Ut ergo utrique sanitatem consequantur, subductione & additione eis medicina est afferenda, & ad æqualitatem inæqualitas revocanda.

ιζ Ἐφ' ὑμῶν ἀνεδείχθη τῆς εὐζωΐας ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφοῦντες ἠξιώθητε βασιλείας, καὶ βασιλεύσαντες οὐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. εἰ γὰρ τὸ φιλεῖν σοφίαν ποιεῖ φιλοσοφίαν, ἀρχὴ δὲ σοφίας ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, ὃν ἐν τοῖς στέρνοις ὑμῶν διὰ παντὸς ἔχετε, εὔδηλον, ὡς ἀληθὲς τὸ παρ' ἐμοῦ λεγόμενον.

ιη Βασιλέα σὲ κατὰ ἀλήθειαν ὁρίζομαι, ὡς βασιλεύειν καὶ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν δυνάμενον, καὶ τὸν στέφανον τῆς σωφροσύνης ἀναδησάμενον, καὶ τὴν πορφύραν τῆς δικαιοσύνης ἀμφιασάμενον. ἡ μὲν γὰρ ἄλλη ἐξουσία, τὸν θάνατον ἔχει διαδοχήν· ἡ δὲ τοιαύτη βασιλεία, τὴν ἀθάνατον σώζει διαμονήν. καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ λύεται· ἡ δὲ τῆς αἰωνίου κολάσεως ῥύεται.

ιθ Εἰ τὴν ἐκ πάντων βούλει καρποῦσθαι τιμήν, γίνου τοῖς ἅπασιν εὐεργέτης κοινός. οὐδὲν γὰρ οὕτω πρὸς εὔνοιαν ἐφέλκεται, ὡς εὐποιΐας χάρις, διδομένη τοῖς χρήζουσιν. ἡ γὰρ διὰ φόβον γινομένη θεραπεία, κατεσχηματισμένη ἐστὶ θωπεία, πεπλασμένης τιμῆς ὀνόματι φενακίζουσα τοὺς αὐτῇ προσανέχοντας.

κ Στεπτὴ δικαίως ἐστὶν ἡ ὑμῶν βασιλεία, ὅτι τοῖς πολεμίοις μὲν δεικνύει τὴν ἐξουσίαν, τοῖς ὑπηκόοις δὲ νέμει φιλανθρωπίαν. καὶ νικῶσα ἐκείνους τῇ δυνάμει τῶν ὅπλων, τῇ ἀόπλῳ ἀγάπῃ τῶν οἰκείων ἡττᾶται. ὅσον γὰρ θηρίου καὶ προβάτου τὸ μέσον, τοσοῦτον ἀμφοτέρων ἡγεῖται τὸ διάφορον.

κα Τῇ μὲν οὐσίᾳ τοῦ σώματος, ἴσος παντὶ ἀνθρώπῳ ὁ βασιλεύς· τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος ὅμοιός ἐστι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ. οὐκ ἔχει γὰρ ἐπὶ γῆς τὸν αὐτοῦ

ὑψηλό-

17 In vobis re ipsa est præstitum & effulsit illud felicis vitæ tempus, quod fore ex veteribus quidam prædixit, quum aut philosophi regnaturi essent, vel reges philosophaturi. Etenim quum sapientiæ essetis dediti, regno digni estis judicati: & regno suscepto, ab hoc studio non descivistis. Si enim τὸ φιλεῖν σοφίαν, id est, amor sapientiæ, Philosophiam constituit, initium autem seu etiam caput & principatus sapientiæ est Dei timor, quem vestris præcordiis conceptum geritis, manifesta evadit veritas ejus, quod à me dictum fuit.

18 Ex veritate te Imperatorem nuncupo, ut qui dominari & imperare possis voluptatibus, temperantiæ redimitus coronâ, & justitiæ amictus purpurâ. Alia enim si qua sit licentia, mortem habet comitem: Tale autem regnum immortali perpetuitate continuatum servatur. Et illa quidem in hoc seculo solvitur & obliteratur, hæc autem ab æterno exitio eximitur & liberatur.

19 Si ab omnibus honoris fructum velis percipere, in omnes communiter sis beneficus. Nullâ enim re tam attrahuntur animi, & aliorum allicitur benevolentia, atque beneficâ gratiâ, qua indigentium necessitati consulitur. Qui .n. ex metu præstatur cultus *, fucata quædam est assentatio *, quæ ficti honoris titulo fallit eos, qui ad ipsam animum adjiciunt. *θεραπεία. *θωπεία.

20 Venerabile meritò est vestrum imperium, quia hostibus quidem metuendam demonstrat potestatem, subditis autem humanitatem exhibet. Et quum illos armorum robore devincat, à suis inermi charitate superatur. Quantum enim inter feram & ovem est discrimen, tantam inter illos utrosque statuit differentiam.

21 Naturâ * quidem corporis cuivis alii homini par est Imperator: potestate autem majestatis similis est Dei, omnibus præsidentis. Non enim habet in terra se quen- *οὐσίᾳ. *ἐξουσίᾳ.

ὑψηλότερον. χρὴ τοίνυν αὐτὸν καὶ ὡς θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι, καὶ ὡς θνητὸν μὴ ἐπαίρεσθαι. Εἰ γὰρ εἰκόνι θεϊκῇ τετίμηται, ἀλλὰ καὶ κόνει χοϊκῇ συμπέπλεκται, δι' ἧς ἐκδιδάσκεται τὴν πρὸς πάντας ἰσότητα.

κβ Ἀποδέχου τοὺς τὰ χρηστὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας, ἀλλὰ μὴ τοὺς κολακεύειν ἑκάστοτε σπεύδοντας. οἱ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον συνορῶσιν ἐν ἀληθείᾳ· οἱ δὲ πρὸς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφορῶσι, καὶ τῶν σωμάτων τὰς σκιὰς μιμούμενοι, τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις συνᾴδουσι.

κγ Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς σοὺς οἰκέτας, οἷον εὔχῃ σοι τὸν δεσπότην γενέσθαι. ὡς γὰρ ἀκούομεν, ἀκουσθησόμεθα· καὶ ὡς ὁρῶμεν, ὁραθησόμεθα ὑπὸ τοῦ θείου καὶ παντεφόρου βλέμματος, προεισενέγκωμεν οὖν τῷ ἐλέῳ τὸν ἔλεον, ἵνα τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀντιλάβωμεν.

κδ Ὥσπερ τὰ ἀκριβῆ τῶν κατόπτρων τοιαύτας δείκνυσι τὰς τῶν προσώπων ἐμφάσεις, οἷάπερ ἐστὶ τὰ πρωτότυπα, φαιδρὰ μὲν τῶν φαιδρυνομένων, σκυθρωπὰ δὲ τῶν σκυθρωπαζόντων· οὕτω καὶ ἡ δικαία τοῦ θεοῦ κρίσις ταῖς ἡμετέραις πράξεσιν ἐξομοιοῦται. οἷάπερ ἂν ᾖ τὰ παρ' ἡμῶν εἰργασμένα, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων παρέχει.

κε Βουλεύου μὲν τὰ πρακτέα βραδέως, ἐκτέλει δὲ τὰ κριθέντα σπουδαίως· ἐπεὶ λίαν ἐστὶ σφαλερὸν, τὸ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπερίσκεπτον. εἰ γὰρ τὰ ἐξ ἀβουλίας τις ἐννοήσει κακὰ, τότε γνώσεται καλῶς τῆς εὐβουλίας τὰ χρήσιμα· ὡς καὶ τῆς ὑγιείας τὴν χάριν, μετὰ τὴν πεῖραν τῆς νόσου. δεῖ τοίνυν, εὐφρονέστατε βασιλεῦ, καὶ βουλῇ συνετωτέρᾳ, καὶ εὐχῇ συντονωτέρᾳ, ἐξερευνᾶν ἀκριβῶς τὰ συνοίσοντα τῷ κόσμῳ.

κϛ Ἄριστα

quam celsiorem. Decet igitur eum,&,ut Deum,non ira- * εἰκόνι
sci, &,ut mortalem, non efferri. Etsi enim divinâ ima- θεϊκῇ.
gine* sit honoratus & decoratus, ex pulvere * tamen eti- * χόϊ
am terreno est compositus ac commistus, quo de æqua- χοϊκῇ.
litate,quæ est cum omnibus aliis,edocetur.

22 Eos suscipe & admitte, qui utilia & proba in medium sunt consulturi: non autem eos, qui adulari identidem student. Illi enim, quod expedit,verè perspiciunt: hi verò ad ea,quæ imperantibus placeant,respiciunt,corporumque umbras imitati,omnibus, quæ ab illis dicuntur,applaudunt.

23 Talem te gere erga tuos famulos,qualem,se ut dominus erga te præbeat, exoptes. Ut enim audiemus,ita audiemur: & ut videbimus, ita videbimur à divino illo & omnia contuente aspectu. Priores igitur misericordiæ misericordiam jungamus, & simili simile acquiramus, velutique mercedem virtuti exercitæ retributam, recipiamus.

24 Sicut accuratè facta specula, talia vultuum repræsentant simulacra,qualia sunt archetypa,id est illa,à quibus sparguntur corpora,ut læte sunt imagines lætorum, tristes tristium:Sic etiam justum Dei judicium nostris simile est actionibus. Qualia enim sunt opera nostra, talia etiam vicissim nobis Deus exhibet, sive fruenda bona,sive patienda mala.

25 Consulta quidem, quæ agenda sunt, cunctanter: quæ verò judicata fuerint, graviter & seriò perfice: quia valde est lubrica & noxia in negotiis inconsiderantia. Si quis enim,quæ ex inconsulta temeritate proveniant mala, perpendat, cognoscet quoque consultæ prudentiæ
commoda: sicut etiam, quantum sit beneficium sanitas, * συνετωτέ-
ex morbi experientia discitur. Decet igitur,rex benignis- ρᾳ.
sime, & consilio prudente* & ardente* precatione atten- * συντονωτέ-
tè ac diligenter scrutari,quæ mundo sunt profutura. ρᾳ.

κϛ Ἄριστα διοίκησις τῆς ἀγαθῆς σου βασιλείας, εἰ πάντα σπουδάζεις ἐφορᾶν, καὶ μηδὲν ἀνέχῃ παρορᾶν. οὐ γὰρ μικρὸν ἐπί σοι, ὅπερ μικρὸν εἶναι δοκεῖ, ἐν συγκρίσει τῶν σῶν. ἐπειδὴ καὶ ῥῆμα βασιλέως ψιλὸν, μεγάλην ἔχει παρὰ πᾶσιν ἰσχύν.

κζ Σαυτῷ τὴν τοῦ φυλάττειν τοὺς νόμους ἐπίθες ἀνάγκην, ὡς μὴ ἔχων ἐπὶ γῆς τὸν δυνάμενον ἀναγκάζειν. οὕτω γὰρ καὶ τῶν νόμων ἐπιδείξεις τὸ σέβας, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων τούτους αἰδούμενος, καὶ τοῖς ὑπηκόοις φανήσεται τὸ παρανομεῖν οὐκ ἀκίνδυνον.

κη Ἴσον τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας, λογίζου. κἂν γάρ τις πολιτεύηται μὲν ἐνθέσμως, ἀνέχηται δὲ τῶν βιούντων ἀθέσμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. εἰ δὲ βούλει διπλῶς εὐδοκιμεῖν, καὶ τοὺς τὰ κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τοῖς τὰ χείριστα δρῶσιν ἐπιτίμα.

κθ Λίαν συμφέρειν ὑπολαμβάνω τὸ φεύγειν τὰς τῶν κακῶν συνδιαλλήσεις. τὸν γὰρ συνόντα πάντοτε ἀνθρώποις πονηροῖς, ἢ παθεῖν ἢ μαθεῖν ἀνάγκη τι πονηρόν. ὁ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς συνδιάγων, ἢ μίμησιν τῶν καλῶν ἐκδιδάσκεται, ἢ μείωσιν τῶν κακῶν ἐκπαιδεύεται.

λ Ἐγκόσμιον ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθεὶς βασιλείαν, μηδενὶ χρῶ τῶν πονηρῶν πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων διοικήσεις, ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνοι κακῶς διαπράξωνται, λόγον ὑφέξει θεῷ, ὁ τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς δεδωκώς. μετὰ πολλῆς οὖν ἐξετάσεως, αἱ τῶν ἀρχόντων προβολαὶ γινέσθωσαν.

λα Ἴσον νόμιζε κακὸν, καὶ τῶν ἐχθρῶν θυμοῦσθαι ταῖς κακουργίαις, καὶ τῶν φίλων θέλγεσθαι ταῖς κολακείαις. δεῖ γὰρ πρὸς ἑκατέρους γενναίως ἀνθίστασθαι, καὶ τοῦ πρέ-

ποντος

26 Optimè justum tuum imperium administraveris, si omnia inspicere ipse studeas, & nihil despicias vel negligas. Neque enim quod parvum videtur esse, parvum est in te, si tui comparatio cum tuis instituatur: quandoquidem etiam verbum regis nudum magnam apud omnes vim obtinet.

27 Tibi ipsi impone necessitatem leges observandi, quum non habeas in terris, qui te possit cogere. Sic enim & legum venerandam esse auctoritatem ostendes, si tu ante alios eas colas: & subditis manifestò constabit, illarum transgressionem non fore periculo vacuam.

28 Pariter impium esse statue peccare, & non impedire peccantes. Si quis enim in republica quidem secundùm leges vivat, eos autem, qui contra leges vitam agũt, toleret, coram Deo malorum socius judicatur. Si verò gemino velis inclarescere honore, da operam ut & eos, qui honestati cumprimis sunt dediti, plurimi æstimes *, & i- *προτίμα.
stos qui tetra facinora perpetrant, pœnis dignis corripias*. *ἐπιτίμα.

29 Multum referre arbitror, ut pravorum hominum fugias consuetudines. Eum enim, qui cum improbis semper versatur hominibus, mali aliquid aut pati * aut *παθεῖν.
discere * necessum est. Qui verò cum bonis degit, aut e- *μαθεῖν.
docetur honesta imitari, aut discit prava deminuere.

30 Quum terrarum orbis tibi à Deo sit creditum imperiũ, nemine ex malis ad administrationes utere. Quæ enim perperam gesserint, de iis rationem Deo reddet ille, qui malè agendi licentiam illis indulserit. Non igitur, nisi diligenti antegressâ exploratione, magistratus creentur.

31 Pariter malum esse autumo, & ob inimicorum maleficia excãdescere & amicorũ capi adulationibus. Oportet enim utrisque fortiter resistere, & neutiquam decoro

ποντος μηδαμῶς ἀφίστασθαι, μήτε τὴν ἀλόγιστον ἐκείνων δυσμένειαν ἀμυνόμενον, μήτε τὴν ἐπίπλαστον τούτων εὐμένειαν ἀμειβόμενον.

λβ Ἡγοῦ τούτους εἶναι φίλους ἀληθεστάτους, μὴ τοὺς ἐπαινοῦντας ἅπαντα τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα, ἀλλὰ τοὺς κρίσει δικαίᾳ πάντα πράττειν σπουδάζοντας, καὶ συνηδομένους μὲν ἐπὶ τοῖς χρηστοτέροις, ἐπιστυγνάζοντας δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. οὗτοι γὰρ ὄντως ἀψευδεστάτης φιλίας δεικνύουσι τεκμήριον.

λγ Μὴ μεταβαλέτω σοὶ τὴν μεγαλόφρονα γνώμην τῆς ἐπιγείου ταύτης δυναστείας ὁ ὄγκος, ἀλλ' ὡς ἐπίκηρον διέπων ἀρχὴν, ἄτρεπτον ἔχε τὸν νοῦν ἐν πράγμασι τρεπτοῖς· μήτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις ἐξυψούμενος, μήτε ἐν ταῖς ἀθυμίαις ταπεινούμενος.

λδ Ὥσπερ χρυσὸς ἄλλοτε ἄλλως ὑπὸ τῆς τέχνης μετατυπούμενος, καὶ πρὸς διάφορα κοσμίων εἴδη μεταποιούμενος, ὅπερ ἐστὶ, διαμένει καὶ ῥοπὴν οὐχ ὑπομένει· οὕτω καὶ αὐτὸς, εὐκλεέστατε βασιλεῦ, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων ἀρχὴν, φθάσας δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω τιμὴν, ὁ αὐτὸς διαμένεις, οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν, ἀναλλοίωτον ἔχων ἐν τῷ καλῷ τὸ φρόνημα.

λε Νόμιζε τότε βασιλεύειν ἀσφαλῶς, ὅταν ἑκόντων ἀνάσσῃς τῶν ἀνθρώπων. τὸ γὰρ ἀκουσίως ὑποταττόμενον, στασιάζει καιροῦ λαβόμενον· τὸ δὲ τοῖς δεσμοῖς τῆς εὐνοίας κρατούμενον, βεβαίαν ἔχει πρὸς τὸ κρατοῦν τὴν εὐπείθειαν.

λς Ἵνα τὸ κράτος τῆς βασιλείας ποιήσῃς ἀοίδιμον, ὅσην ἔχεις κατὰ τῶν ὑπηκόων ἁμαρτανόντων ὀργὴν, τοσαύτην ἔχειν καὶ κατὰ σαυτοῦ πλημμελοῦντος, ἀξίου. οὐδεὶς γὰρ ἰσχύει τὸν ἐν ἐξουσίᾳ τηλικαύτῃ παιδεύειν,

εἰ μὴ

absistere, ita ut nec stolidam illorum ulciscaris malevolentiam, nec etiam fucatæ horum benevolentiæ respondeas vel eam remunereris.

32 Eos verissimos amicos esse judica, non qui omnia, quæ abs te dicuntur prædicant, sed qui justo judicio omnia facere student, quique bene quidem dictis factisve oblectantur, indolescunt autem contrariis. Isti enim remotæ ab omni falsitate amicitiæ indubitatam significationem edunt.

33 Ne animi tui magnitudinem terreni dominatus amplitudo immutet; sed, ut qui caducum gubernes imperium, mentem immutabilem in mutabilibus negotiis retineas, ut nec in rebus lætis * efferaris nimiùm, nec etiam in tristibus * ultra modum deprimaris. *εὐθυμίαις *ἀθυμίαις

34 Ut aurum, quamvis alio atque alio modo ab arte diffingatur, & ad varias ornamētorum species suscipiendas transformetur, tamen, quod est, permanet*, nec sustinet * mutationem: ita & tu, gloriosissime Imperator, etsi alium ex alio principatum sortiaris & jam ad summum honoris fastigium perveneris, idem in rebus non iisdem permanes, animum in honesti studio servans immutabilem. * διαμένει. * ὑπομένει.

35 Tunc tutò te regnare statue, ubi lubentibus volentibus hominibus imperas. Nam qui invito animo parent, occasionem nacti seditionem movent. Qui verò benevolentiæ vinculis continentur & reguntur, stabilem servant erga rectores obedientiam.

36 Ut imperii robur celebre reddas, quantam in subditos peccantes exerces iram, tantam tibi in teipsum delinquentem esse sumendam cense. Nemo enim eâ potentiâ est, ut in tanta potestate constitutum castiget.

εἰ μὴ λογισμὸς οἰκεῖος, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πλημμελοῦντος κινούμενος.

λζ Ὁ μεγάλης ἐξουσίας ἐπιλαβόμενος, τὸν δοτῆρα τῆς ἐξουσίας, κατὰ δύναμιν, μιμείσθω. εἰ γάρ πως τὴν εἰκόνα φέρει τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ κατέχει τὴν ἐπὶ πάντων ἀρχήν, ἐν τούτῳ δὴ μάλιστα τὸν θεὸν μιμήσεται, ἐν τῷ μηδὲν ἡγεῖσθαι τοῦ ἐλεεῖν προτιμότερον.

λη Ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον τῆς εὐποιΐας τὸν πλοῦτον ἑαυτοῖς θησαυρίσωμεν, τὸν καὶ ὧδε κατευφραίνοντα τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης ἀπολαύσεως, κἀκεῖ καταγλυκαίνοντα τῇ πείρᾳ τῆς ἐλπισθείσης μακαριότητος. τὰ δὲ νῦν περὶ ἡμᾶς, ὡς οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, μὴ τερπέτω ἡμᾶς.

λθ Σπούδαζε λαμπροτέραις ἀμείβεσθαι δωρεαῖς, τοὺς μετ' εὐνοίας ποιοῦντας τὰ παρὰ σοῦ προσταττόμενα. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐπαυξήσεις τὴν προθυμίαν, καὶ τοὺς πονηροὺς διδάξεις μεταμαθεῖν τὴν κακίαν. τὸ γὰρ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι τοὺς μὴ τὰ αὐτὰ ποιοῦντας, ἄγαν ἐστὶν ἀθέμιτον.

μ Τιμιώτατον πάντων ἐστὶν ἡ βασιλεία. τότε δὲ μάλιστα τοιοῦτόν ἐστιν, ὅταν ὁ τοῦτο περικείμενος τὸ κράτος, μὴ πρὸς αὐθάδειαν ῥέπῃ, ἀλλὰ πρὸς ἐπιείκειαν βλέπῃ, τὸ μὲν ἀπάνθρωπον, ὡς θηριῶδες, ἀποστρεφόμενος, τὸ δὲ φιλάνθρωπον, ὡς θεοείκελον, ἐνδεικνύμενος.

μα Ἴσως πρὸς τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς ποιοῦ τὰς κρίσεις, μήτε τοῖς εὐνοοῦσι χαριζόμενος διὰ τὴν εὔνοιαν, μήτε τοῖς δυσμενέσιν ἀνθιστάμενος δι' ἀπέχθειαν· ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς ἐστι ἀτοπίας, καὶ δικαιοῦν τὸν ἄδικον, εἰ καὶ

φίλος

nisi propriæ rationis examen, quod ex ipso delinquente proficiscitur.

37 Qui potestatem magnam nactus est, datorem potestatis DEUM pro viribus imitetur. Siquidē enim DEI imaginem quodammodo gestat, qui omnibus præest, & ex ejus dono tenet in cunctos principatum, utique in eo maximè Deum imitabitur, si nihil misericordiâ prius ducet & antiquius.

38 Præ auro & gemmis beneficentiæ divitias, ut thesaurum, nobis colligamus: illum, inquam, thesaurum, qui & in hac præsenti vita futuræ recreationis spe oblectat, & in illa futura dulcedinem summam affert, ubi speratā beatitatem ipso experimento persentiscemus. Quæ verò nunc circa nos sunt, tanquam ad nos nihil attinentia, ne nos deliniant.

39 Da operam, ut eos, qui mandata tua propensâ & promptâ voluntate liberalique obsequio expediunt, splendidioribus præmiis remunereris. Eo enim modo & bonorum adaugebis alacritatem, & malis magister eris ad malitiam dediscendam. Nimisquàm enim iniquum est, eisdem beneficiis dignos haberi, qui non eadem persolverint officia.

40 Res omnium preciosissima est imperium. Tunc autem maximè tale est, quum, qui eâ potestate est indutus, non ad pertinacem & arrogantem morositatem deflexerit*, sed ad mansuetudinem & æquitatem respexerit*: inhumanitatem quidem, ut quæ beluarum est, aversetur; humanitatem verò, tanquam partem aliquam similitudinis cum Deo, exerceat.

* ῥέπῃ
* βλέπῃ

41 Æqualiter & in amicos & in inimicos judicium exerce, ita ut nec in te benevolis benevolentiæ causâ gratificeris, nec malevolis ob odiū privatū obsistas. Æquè .n. est absurdū, sive injustum justifices & absolvas, etsi sit

φίλος ὑπάρχει, καὶ ἀδικεῖν τὸν δίκαιον, εἰ καὶ ἐχθρὸς τυγχάνει. τὸ γὰρ κακὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις εὑρίσκηται.

μβ Νουνεχῶς ἀκροᾶσθαι δεῖ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτάς. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τοῦ δικαίου εὕρεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγουσα τοὺς μὴ λίαν προσέχοντας. ἂν δὲ καὶ τὴν τῶν λεγόντων ἀφέντες δεινότητα, καὶ τὴν τῶν λεγομένων παρέντες πιθανότητα, εἰς τὸ βάθος τῶν νοημάτων ἑαυτοὺς ἐμβάλλωσιν, οὕτως ἀνιμήσονται τὸ παρ' αὐτῶν ζητούμενον, καὶ διπλῆν ἁμαρτίαν ἐκφεύξονται, μήτε αὐτοὶ τὸ καλὸν προδιδόντες, μήτε ἄλλοις τοῦτο δρᾷν συγχωροῦντες.

μγ Ἰσάριθμα τοῖς ἄστροις ἂν κλήσῃ τὰ κατορθώματα, οὐδέ ποτε νικήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. ὅσα γὰρ ἄν τις προσενέγκῃ Θεῷ, ἐκ τῶν αὐτοῦ, τὰ αὐτοῦ, προσφέρει αὐτῷ. καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ὑπερβῆναι τὴν ἰδίαν ἐν τῷ ἡλίῳ σκιάν, προλαμβάνουσαν ἀεὶ καὶ τὸν λίαν ἐπειγόμενον· οὕτω καὶ οὐδὲ τὴν ἀνυπέρβλητον τοῦ Θεοῦ χρηστότητα ταῖς εὐποιΐαις ὑπερβήσονται ἄνθρωποι.

μδ Ἀδαπάνητός ἐστι τῆς εὐποιΐας ὁ πλοῦτος. Ἐν τῷ διδόναι γὰρ λαμβάνεται, καὶ ἐν τῷ σκορπίζειν συνάγεται. τοῦτον ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ σου, πλουσιόδωρε βασιλεῦ, δίδου πᾶσι δαψιλῶς τοῖς αἰτοῦσι παρά σου. ἀπειροπλασίους γὰρ ἕξεις τὰς ὑπὲρ τούτων ἀμοιβάς, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς τῶν ἔργων ἀντιδόσεως.

με Νεύματι Θεοῦ τὴν βασιλείαν λαβὼν, μίμησαι αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν· ὅτι τῶν εὖ ποιεῖν δυναμένων ἔργον, ἀλλ' οὐ τῶν εὖ παθεῖν δεομένων. τὸ γὰρ ἕτοιμον τῆς τῶν χρημάτων δαψιλείας, ἀνεμπόδιστόν ἐστι πρὸς τὰς τῶν πενήτων εὐποιΐας.

μς Ὥσπερ

amicus, sive contrà, eum, qui est justus, injustum pronuncies atque damnes, quantumvis inimicum se gerat. Malum enim in utrisque idem & simile est, etsi in contrariis subjectis reperiatur.

42 Attento animo audire litigantes, debent judices, qui negotiis præfecti sunt. perdifficilis enim est justi inventio, et facilè effugit eos, qui non studiosè attendunt. Quòd si verò & eorum, qui dicunt, vim in dicendo neglexerint, & eorum quæ dicuntur, contempserint probabilitatem, in ipsam verò cogitationum profunditatem se demiserint, ita demum, quod quæritur, velut ex alto puteo haustum in apertã lucem proferent, & duplex peccatum declinabunt, ut nempe nec ipsi honestatem prodant, nec etiam alios id facere permittant.

43 Etsi totidem exstarent præclara opera tua, quot in cælo stellæ lucent, nunquam Dei tamen bonitatem superaveris. Quicquid enim uspiam Deo quis obtulerit, nō nisi suum ipsi offeret ex suis. Et sicut nemo suam ipsius in sole umbram transire potest, ut quæ semper etiam valde deproperantem antevertat: ita nec insuperabilem illã DEI bonitatem beneagendo unquam excedent homines.

44 Erogando exhauriri nequeant opes beneficentiæ. Nam largiendo accipiuntur, & distribuendo ac quasi dissipando colliguntur. Has quum animo tuo, imperator munificentissime, insitas habeas, abs te petentibus largire benignè. Infinitis enim modis auctam inde habebis commodorum compensationem, quum constitutũ operum remunerandorum tempus advenerit.

45 DEI nutu regnum quum sis nactus, bonis eum operibus imitare, ut qui ex iis natus sis, qui beneficiis afficere possunt, non autem ex iis, qui beneficiis affici necesse habent. Quæ enim in promtu est rerum affluentiã, facit, ut nullum esse possit beneficentiæ erga pauperes impedimentum.

μς Ὥσπερ ὀφθαλμὸς ἐμπέφυκε σώματι, οὕτω βασιλεὺς τῷ κόσμῳ ἐνήρμοσαι, ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένος εἰς συνεργίαν τῶν συμφερόντων. χρὴ οὖν αὐτὸν, ὡς οἰκείων μελῶν, οὕτω πάντων ἀνθρώπων προνοεῖν, ἵνα προκόπτωσιν ἐν καλοῖς, καὶ μὴ προσκόπτωσιν ἐν κακοῖς.

μζ Ἀσφαλεστάτην ἡγοῦ τῆς σωτηρείας σου φυλακὴν, τὸ μηδέποτέ τινα τῶν ὑπηκόων ἀδικεῖν. ὁ γάρ τινα μὴ ἀδικῶν, οὐχ ὑφορᾶταί τινα. Εἰ δὲ τὸ μὴ ἀδικεῖν ἀσφάλειαν προξενεῖ, τὸ εὐεργετεῖν πολλῷ πλέον. Τὸ ἀσφαλὲς γὰρ δίδωσι, καὶ τὸ προσφιλὲς οὐ προδίδωσι.

μη Γίνου τοῖς ὑπηκόοις, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, καὶ φοβερὸς διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐξουσίας, καὶ ποθεινὸς διὰ τὴν παροχὴν τῆς εὐποιίας· μήτε τοῦ φόβου καταφρονῶν διὰ τὸν πόθον, μηδὲ τοῦ πόθου παραμελῶν διὰ τὸν φόβον, ἀλλὰ τὸ ἥμερον ἔχων ἀκαταφρόνητον, καὶ τὸ ἀκαταφρόνητον ἔχων ἀνήμερον.

μθ Ἃ τοῖς ὑπηκόοις νομοθετεῖς διὰ τῶν λόγων, ταῦτα προλαβὼν ὑπέδειξας διὰ τῶν ἔργων· ἵνα τοῖς λόγοις, οἷς πείθεις, καὶ χρηστὸς συναγωνίζηται βιός. οὕτω γὰρ εὐδόκιμόν ἀποφανῇ σου τὸ κράτος, καὶ λέγων πρακτικῶς, καὶ πράττων λογικῶς.

ν Πλέον ἀγάπα, βασιλεῦ γαληνότατε, τοὺς λαμβάνειν παρά σου χρείας ἱκετεύοντας, ἤπερ τοὺς σπουδάζοντας δωρεὰς σοὶ προσφέρειν. τοῖς μὲν γὰρ ὀφειλέτης ἀμοιβῆς καθίστασαι· οἱ δὲ σοὶ τὸν θεὸν ὀφειλέτην ποιοῦσι, τὸν οἰκειούμενον τὰ εἰς αὐτοὺς γινόμενα, καὶ ἀμειβόμενον ἀγαθαῖς ἀντιδόσεσι τὸν φιλόθεον, καὶ φιλάνθρωπόν σου σκοπόν

να Ἡλίου μὲν ἔργον ἐστὶ, τὸ καταλάμπειν ταῖς ἀκτῖσι τὴν κτίσιν· ἄνακτος δὲ ἀρετὴ τὸ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους.

κἀκείνου

46 Sicut oculus corpori insitus est:ita rex adaptatus est mundo,à Deo nempe datus ad eorum,quæ publico prosunt, administrationem. oportet igitur eum omnibus hominibus,ut suis ipsius membris,prospicere,ut in bonis proficiant*, in mala autem non impingant*.

* προκόπτωσιν
* προσκόπτωσιν

47 Tutissimam hanc tuæ salutis custodiam esse arbitrare,si neminem ex subditis injuriâ afficias. Qui enim injuriâ afficit neminem,suspectum habet neminem. si autem injuriæ omissio securitatem præstat,quantò magis exercita beneficentia. Ut enim firmum præsidium procurat,ita amorem & benevolentiam non perdit.*

* τὸ ἀσφαλὲς γὰρ δίδωσι, καὶ τὸ προσφιλὲς οὐ προδίδωσι.

48 Esto subditis,religiosissime imperator, venerabilis quidem,& reverendus ob potestatis eminentiam *, desiderabilis tamen & amabilis ob beneficentiæ præstationem*, ut neque timorem * & reverentiam contemnas propter amorem*,neque amorem negligas propter timorem:sed tali præditus sis mansuetudine, quæ obnoxia nõ sit aspernationi *, & humanitate tali, quæ cum severitate sit conjuncta*.

* ὑπεροχὴν
* παροχὴν
* φόβον
* πόθον
* τὸ ἥμερον ἀκαταφρόνητον, καὶ τὸ ἀκαταφρόνητον ἀνήμερον.

49 Quas subditis fers leges verbis,eas tu operum anticipatione præstitisti:ut unà cum verbis, quibus obedientiam persuades, innocens etiam vita certet.Ita enim tuum imperium gloriosum esse ostenderis,si & sermones tui conjuncti sint cum opere, & opera peragantur ex recta ratione*.

* λέγων πρακτικῶς καὶ πράττων λογικῶς.

50 Eos,serenissime Rex,impensiùs ama,qui supplices à te beneficia petunt,quàm qui munera tibi offerre contendunt.Nam his quidem debitor referendæ gratiæ constitueris; illi verò DEUM tibi debitorem efficiunt, qui sibi accepta fert, quæ in illos collata fuerint beneficia, & tuum pietatis humanitatisque propositum atque studium largis remunerationibus compensat.

51 Solis quidem opus est, terrarum orbem radiis suis * collustrare:Principis verò virtus,egentes commiserati.

* ταῖς ἀκτῖσι τὴν κτί-

κἀκείνου ἐστὶ φανερώτερος ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὑποχωρεῖ τῇ διαδοχῇ τῆς νυκτὸς· ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῇ συναρπαγῇ τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ κρυπτὰ τῆς ἀδικίας.

νβ Τοὺς μὲν πρὸ σοῦ βασιλεῖς ἡ ἀρχὴ κατεκόσμησε· σὺ δὲ ταύτην, κράτιστε, φαιδροτέραν ἐποίησας, ἡμερότητι κιρνῶν τῆς ἐξουσίας τὸν ὄγκον, καὶ χρηστότητι νικῶν τῶν προσιόντων σοι τὸν φόβον. ὅθεν τῷ λιμένι τῆς σῆς γαληνότητος πάντες προσορμῶσιν οἱ ἐλέους δεόμενοι, καὶ τῶν κυμάτων τῆς πενίας ἀπαλλαττόμενοι, εὐχαριστηρίους ὕμνους σοι ἀναπέμπουσιν.

νγ Ὅσον τῇ δυναστείᾳ πάντων ὑπερανέχεις, τοσοῦτον καὶ τοῖς ἔργοις ὑπερλάμπειν ἀγωνίζου. ἀναλογοῦσαν γὰρ τῷ μεγέθει τῆς δυνάμεως τὴν ἐργασίαν τῶν καλῶν ἀπαιτεῖσθαι προσδόκησον. ἵνα τοίνυν παρὰ θεοῦ ἀνακηρυχθῇς, μετὰ τοῦ στεφάνου τῆς ἀηττήτου βασιλείας κτῆσαι καὶ τὸ στέμμα τῆς τῶν πενήτων εὐποιΐας.

νδ Σκέπτου, πρὶν ἐπιτάττειν, ἃ θέλεις, ἵνα προστάττῃς ἐμφρόνως ἃ θέλεις. εὐόλισθον γὰρ τῆς γλώσσης ὄργανον, καὶ μέγιστον παρέχει τοῖς ἀμελοῦσι κίνδυνον. εἰ δὲ τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν, ὡς μουσικὸν, ἐπιστήσεις αὐτῷ, τὸ παναρμόνιον τῆς ἀρετῆς ἀνακρούσεται μέλος.

νε Ὀξὺν μὲν εἶναι χρὴ περὶ πάντα τὸν ἄνακτα, καὶ μάλιστα περὶ τὰς κρίσεις τῶν δυσχερῶν πραγμάτων, βραδὺν δὲ λίαν εἰς ὀργὴν ἐπιδείκνυσθαι. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πάντη ἀόργητον εὐκαταφρόνητον, καὶ θυμούσθω μετρίως, καὶ μὴ θυμούσθω. τὸ μὲν, ἵνα τῶν φαύλων τὰς ὁρμὰς ἀναστέλλῃ· τὸ δὲ, ἵνα τὰς ἀφορμὰς τῶν χρηστῶν ἀνιχνεύῃ.

Sed & illo illustrior est imperator pius. Ille namque successioni noctis cedit*: hic verò malorum hominum rapacitati non indulget aut dat locum*, sed veritatis lumine occulta iniquitatis opera redarguit. *ὑποχωρεῖ *παραχωρεῖ

52 Eos quidem, qui te antecesserunt, reges regia ornavit eminentia; tu verò, imperator præstantissime, illam reddidisti illustriorem, dum mansuetudine potestatis illius dignitatẽ temperas, & benignitate eorum, qui te adeunt, formidinem vincis. Unde fit, ut ad tuæ serenitatis portum appellant omnes, qui misericordiæ sunt indigi, & è paupertatis fluctibus erepti eucharisticos ad te hymnos gratias acturi remittant.

53 Quantum dominatu omnibus antecellis, tantum etiã supra alios ipsis operibus elucere contende. Ita enim habe, eam à te honestarum rerum requiri effectionem, quæ potentiæ tuæ magnitudini respondeat. Ut igitur à DEO victor renuncieris, da operam, ut cum corona invicti imperii, etiam coronam beneficentiæ erga pauperes tibi acquiras.

54 Considera priùs, quàm mandes, quæ expetis; ut mandes prudenter, quæ expetis. Lubricum enim est linguæ instrumentum, & incuriosiùs agentibus maximum affert periculum. Si autem piam meditationem, ut Musicum, illi præfeceris, omnibus numeris absoluto concentu virtutis canticum modulabitur.

55 Acutus quidem & expeditus necesse est ut sit princeps, circa omnia, inprimis ubi de difficilibus negotiis judicium faciendum est: tardum verò ad iram se exhibeat. Quoniam enim lentitudo atque iræ vacuitas facilè despectui exponitur, oportet, ut irascatur moderatè, & non irascatur: illud quidem, ut malorum impetus* refrenet & reprimat, hoc verò, ut bonorum instituta & studia * investiget: *ὁρμὰς *ἀφορμὰς

νς Ἐν τῷ ἀκριβεῖ τῆς καρδίας σου βουλευτηρίῳ ἐπιμελῶς κατανόει τῶν συνόντων σοι τοὺς τρόπους, ἵνα γινώσκῃς ἀκριβῶς, καὶ τοὺς ἐν ἀγάπῃ θεραπεύοντας, καὶ τοὺς ἐν ἀπάτῃ κολακεύοντας. πολλοὶ γὰρ εὐνοεῖν ὑποκρινόμενοι, μεγάλα τοὺς πιστεύοντας καταβλάπτουσι.

νζ Λόγον ἀκούσαι ὠφελῆσαι δυνάμενον, μὴ μόνον ἀκοῇ τοῦτον, ἀλλὰ καὶ πράξει διαδέχου. οὕτω γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως ἀγλαΐζεται κράτος, ὅταν ἢ παρ' ἑαυτοῦ τὰ δέοντα συνορᾷ, ἢ παρ' ἄλλου εὑρεθέντα μηδαμῶς παρορᾷ, ἀλλὰ μανθάνει μὲν ἀνεπαισχύντως, ἐπιτελεῖ δὲ ἀνυπερθέτως.

νη Ἀκρόπολις μὲν ἀπορθήτοις τείχεσιν ἠσφαλισμένη καταφρονεῖ τῶν πολιορκούντων αὐτὴν πολεμίων· ἡ εὐσεβὴς δὲ βασιλεία ὑμῶν, ἐλεημοσύναις τετειχισμένη, καὶ προσευχαῖς περιπυργουμένη, ἀήττητος γίνεται τοῖς τῶν ἐχθρῶν βέλεσιν, ἀοίδιμα κατ' αὐτῶν ἐγείρουσα τρόπαια.

νθ Χρῆσαι δεόντως τῇ κάτω βασιλείᾳ, ἵνα κλίμαξ σοι γίνηται τῆς ἄνω εὐδοξίας. οἱ γὰρ ταύτην καλῶς διοικοῦντες, μετὰ ταύτην, κἀκείνης ἀξιοῦνται. ταύτην δὲ διοικοῦσι καλῶς, οἱ πατρικὸν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιδεικνύοντες πόθον, καὶ ἀρχικὸν παρ' αὐτῶν ἀντιλαμβάνοντες φόβον. ἀπειλαῖς μὲν, τὰ πταίσματα προαναστέλλοντες, τιμωρίαις δὲ πεῖραν αὐτοῖς οὐ προσάγοντες.

ξ Ἱμάτιον ἀπαλαιωτόν ἐστι τὸ τῆς εὐποιΐας περιβόλαιον· καὶ ἀδιάφθορος στολὴ, ἡ πρὸς τοὺς πένητας στοργή. δεῖ οὖν τὸν βουλόμενον εὐσεβῶς βασιλεύειν, τοιούτοις ἐνδύμασι τὴν ψυχὴν καλλωπίζειν. φιλοπτωχίας γὰρ ἠμφιεσμένος πορφύραν, καὶ οὐρανίου βασιλείας καταξιοῦται.

οα Σκῆπτρον

56 In exquisito mentis tuæ senaculo eorum, qui tecum versantur, mores perpende, ut accuratè cognoscas, quínam ex charitate * te venerentur, quínam verò per fallaciam* tibi adulentur. Multi enim bene se cupere simulantes, magno detrimento sunt illis, qui iis, tanquam ex animo amicis, se credunt. * ἀγάπῃ * ἀπάτῃ

57 Si quem utilem audiveris sermonem, ne auribus solùm eum, sed ipso opere excipe. Sic enim regis splendescit imperium, si vel, quod facto opus est, ipse conspiciat, vel saltem ab alio inventum non despiciat, sed discat quidem sine pudore, &, quod didicit, sine mora exsequatur.

58 Arx quidem inexpugnabilibus munita mœnibus, obsidentes hostes despicit; pium autem vestrum imperium, eleemosynis tanquam muro cinctum & circumcirca precibus tanquam turribus stabilitum, inimicorum telis invictum erit & impenetrabile, & clara contra eos eriget tropæa.

59 Utere, ut decet, inferiore hoc regno, ut ad supernã gloriam illam fiat tibi gradus. Qui enim hoc rectè administrant, postea etiam illo digni habentur. Rectè autem id moderantur, qui erga subditos paternę charitatis affectũ declarant, & principis dignitati congruentem ab iis reverentiã recipiunt: minis quidem delicta antè compescentes, suppliciorum autem durioribus experimentis eos nõ torquentes.

60 Vestimentum non veterascens est beneficentiæ amiculum: & incorrupta stola, propensa erga pauperes dilectio. Convenit igitur piè regnaturo talibus indumentis animam exornare. Indutus enim purpurâ misericordię erga pauperes, etiam cælesti regno dignus censetur.

61 Quum imperii sceptrum à Deo susceperis, dispice,

οα Σκῆπτρον βασιλείας παρὰ θεοῦ δεξάμενος, σκέπτου πῶς ἀρέσεις τῷ ταύτην σοι δεδωκότι, καὶ ὡς πάντων ἀνθρώπων ὑπ' αὐτοῦ προτιμηθεὶς, πλέον πάντων ἐπείγου καταγεραίρειν αὐτόν. τοῦτο δὲ γέρας ἡγεῖται μέγιστον, ἂν, ὡς αὐτὸν, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διαπλασθέντας ὁρᾷς, καὶ, ὡς χρεῶν καταβολὴν, τὰς εὐποιΐας πληροῖς.

οβ Τρέχειν μὲν εἰς τὴν ἄνω βοήθειαν πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει, ὁ σωτηρίας γλιχόμενος. ὁ βασιλεὺς δὲ πρὸ πάντων, ὡς μεριμνῶν ὑπὲρ πάντων. ὑπὸ τοῦ θεοῦ γὰρ φυλαττόμενος, καὶ τοὺς πολεμίους καταγωνίζεται γενναίως, καὶ τοὺς οἰκείους κατασφαλίζεται σπουδαίως.

ογ Ὁ μὲν θεὸς οὐδενὸς δεῖται, ὁ δὲ βασιλεὺς μόνου θεοῦ. μιμοῦ τοίνυν τὸν οὐδενὸς δεόμενον, καὶ δαψιλεύου τοῖς αἰτοῦσι τὸν ἔλεον, μὴ ἀκριβολογούμενος περὶ τοὺς σοὺς οἰκέτας, ἀλλὰ πᾶσι παρέχων τὰς πρὸς τὸ ζῆν αἰτήσεις. πολὺ γὰρ κρεῖττόν ἐστι διὰ τοὺς ἀξίους ἐλεεῖν καὶ τοὺς ἀναξίους, ἢ τοὺς ἀξίους ἀποστερεῖν διὰ τοὺς ἀναξίους.

οδ Συγγνώμην αἰτούμενος ἁμαρτημάτων, συγγίνωσκε καὶ αὐτὸς τοῖς εἰς σὲ πλημμελοῦσιν, ὅτι ἀφέσει ἀντίδοται ἄφεσις, καὶ τῇ πρὸς τοὺς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγῇ, ἡ πρὸς θεὸν φιλία καὶ οἰκείωσις.

οε Δεῖ τὸν ἀμέμπτως ἀνάσσειν ἐσπουδακότα, καὶ τὰς τῶν ἔξωθεν ἀδοξίας φυλάττεσθαι, καὶ ἑαυτὸν πρὸ ἐκείνων αἰσχύνεσθαι, ἵνα καὶ τοῦ φανερῶς ἁμαρτάνειν δι' ἐκείνους ἀπέχηται, καὶ τοῦ κατ' ἰδίαν πλημμελεῖν ὑφ' ἑαυτοῦ κωλύηται. εἰ γὰρ οἱ ὑπήκοοι αἰδοῦς ἄξιοι φαίνονται, πολλῷ πλέον ὁ βασιλεὺς ἄξιος ταύτης γίνεται.

quomodo ei, qui illud tibi dedit, te approbes, quumque omnibus hominibus ab ipso sis antelatus, quod ad honorem illum attinet,adnitere,ut supra omnes reverenter eum colas.Hunc autem cultum maximum ducit, si, tanquam ipsum,ab eo formatos respicias,& misericordiæ ac benignitatis opera,tanquam debitorum pensiones,adimpleas.

62 Quum ad supernum auxilium quivis homo salutis cupidus accurrere debeat, tum in primis rex, cui de omnibus cura incumbit.A DEO enim si ille custodiatur, & generosè fortiterque debellat hostes,& suos studiosè diligenterque communit.

63 Deus quidem nullâ re indiget:Imperator verò solo Deo. Eum igitur imitare,qui nullius rei est indigus,& liberaliter largire misericordiã illis, qui eã imploraverint, nõ nimis severam cum famulis tuis rationem iniens, sed, quæ ad vitam tolerandam petunt, præbens omnibus.

64 Quum tuorum ipse peccatorum veniam dari tibi velis,ignosce etiam iis,qui te offendunt,quoniam pro remissione remissio redditur, & pro reconciliatione cum conservis nostris, amicitia & familiaritas cum Deo obtingit.Multò enim melius est, propter eos qui digni sunt, etiam indignos commiserari, quàm dignos necessariis privare propter indignos.

65 Qui inculpatâ fide aliis præesse voluerit, caveat,ne etiam apud extraneos suam existimationem in contemptũ adducat,& se ipsum,ante illos, revereatur,ut & à manifestis peccatis ipsorum causâ abstineat, & quò minùs privatim,remotis arbitris,delinquat,à se ipso impediatur. Si enim subditi digni habentur,ut eorum reverentiâ ductus imperator peccare erubescat,multò magis dignus est imperator, ut ex reverentia erga se ipsum turpia & inhonesta fugiat.

ος Ἰδιώτου μὲν εἶναι κακίαν φημὶ, τὸ πράττειν φαῦλα, καὶ κολάσεως ἄξια, ἄρχοντος δὲ πονηρίαν, τὸ μὴ ποιεῖν τὰ καλὰ, καὶ σωτηρίας πρόξενα. οὐ γὰρ ἡ τῶν κακῶν ἀποχὴ δικαιοῖ τὸν κρατοῦντα, ἀλλ' ἡ τῶν καλῶν παροχὴ στεφανοῖ τὸν τοιοῦτον. μὴ μόνον τοίνυν πονηρίας ἀπέχεσθαι λογιζέσθω, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνης ἀντέχεσθαι σπουδαζέτω.

οζ Ἀξιωμάτων λαμπρότητας οὐ δυσωπεῖται ὁ θάνατος. κατὰ πάντων γὰρ ἐπιβάλλει τοὺς παμφάγους αὐτοῦ ὀδόντας. οὐκοῦν πρὸ τῆς ἐκείνου ἀπαραιτήτου παρουσίας, μεταθῶμεν εἰς οὐρανὸν τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν. οὐδεὶς γὰρ, ἃ ἐν κόσμῳ συνάγει, ἐκεῖσε ἀποδημήσας ἀπάγει, ἀλλὰ πάντα καταλιπὼν ἐπὶ γῆς, γυμνὸς λογοθετεῖται τὸν βίον αὐτοῦ.

οη Κύριος μὲν πάντων ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, δοῦλος δὲ μετὰ πάντων ὑπάρχει θεοῦ. τότε δὲ μάλιστα κληθήσεται κύριος, ὅταν αὐτὸς ἑαυτοῦ δεσπόζῃ, καὶ ταῖς ἀτόποις ἡδοναῖς μὴ δουλεύῃ, ἀλλὰ σύμμαχον ἔχων τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν, τὸν ἀήττητον αὐτοκράτορα τῶν ἀλόγων παθῶν, τοὺς πανδαμάτορας ἔρωτας τῇ πανοπλίᾳ τῆς σωφροσύνης καταγωνίζηται.

οθ Ὃν τρόπον αἱ σκιαὶ τοῖς σώμασιν ἕπονται, οὕτως αἱ ἁμαρτίαι ταῖς ψυχαῖς ἀκολουθοῦσιν, ἐναργῶς τὰς πράξεις ἐξεικονίζουσαι. διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κρίσει ἀρνήσασθαι. αὐτὰ γὰρ ἑκάστου καταμαρτυρήσει τὰ πράγματα, οὐ φωνὴν ἀφιέντα, ἀλλὰ τοιαῦτα φανέντα, οἷα παρ' ἡμῶν ἐπράχθησαν.

π Νηὸς ποντοπορούσης μιμεῖται διάβασιν ἡ βραχυτελὴς τοῦ παρόντος βίου κατάστασις, ἡμᾶς τοὺς αὐτῆς πλωτῆρας λανθάνουσα, καὶ κατὰ μικρὸν παρασύρουσα δρόμον,

66 In privato quidem homine vitium esse ajo, prava & pœnis digna committere, in principe verò nequitiam, non facere honesta & salutem paritura. Neque enim mali declinatio * eum, qui ad gubernacula Reipublicæ sedet, justum constituit, sed boni exhibitio * talem coronat. Ne igitur à malitia duntaxat abstinere * cogitet, sed etiam justitiæ studeat adhærere *.

* ἀποχὴ
* παροχὴ
* ἀπέχεσθαι
* ἀντέχεσθαι

67 Dignitatis haud ullius splendorem mors reformidat. Omnibus enim voraces suos dentes injicit. Ea propter ante ipsius ineluctabilē & inevitabilem adventum, * opum copiam * in cælum transferamus. Nemo enim, quæ in mundo colligit, hinc demigrans illuc asportabit, sed, omnibus in terra relictis, nudus de vita sua rationem reddere tenebitur.

* παρουσίας
* περιουσίαν

68 Dominus quidem omniū est rex: servus verò Dei est cum omnibus aliis. Tunc autem maximè domini appellationem merebitur, sibi ipsi si imperet, & absurdis illicitisque non serviat voluptatibus, sed in militiæ societatē assumptâ piâ ratiocinatione, tāquam invictâ contra brutos affectus imperatrice, amores illos libidinosos omnia alioqui domantes temperantiæ armis debellet.

69 Ut umbræ corporū sunt comites: ita animas peccata, evidenti picturâ actiones illarum exprimentia, consequuntur. Quare non erit locus ea in judicio inficiandi. Ipsa enim contra quemlibet testabuntur opera; quæ vocem quidem edent nullam, ita autem, ut sunt patrata, manifestò apparebunt.

70 Navis per mare commeantis transitum, fugax hujus vitæ imitatur conditio, quæ nos ipsos, qui navi vehimur, fugit, & tacito quasi cursu paulatim nos attrahit, at-

μον, καὶ πρὸς ἴδιον ἑκάστου παραπέμπουσα τέλος. εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, παραδράμωμεν τὰ παρατρέχοντα τοῦ κόσμου πράγματα, καὶ προσδράμωμεν τοῖς εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων μένουσιν.

κα Ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπέροφρυς ἄνθρωπος, μὴ ὡς ταῦρος ὑψίκερως ἐπαιρέσθω, ἀλλ' ἐννοείτω τῆς σαρκὸς τὴν ὑπόστασιν, καὶ παυέτω τῆς καρδίας τὴν ἔπαρσιν. εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄρχων ἐπὶ γῆς, μὴ ἀγνοείτω ὑπάρχων ἐκ τῆς γῆς, ἀπὸ χοὸς ἐπὶ θρόνον ἀναβαίνων, καὶ εἰς αὐτὸν μετὰ χρόνον καταβαίνων.

κβ Σπούδαζε διὰ παντὸς, ἀήττητε βασιλεῦ, καὶ ὥσπερ οἱ τὰς κλίμακας ἀναβαίνειν ἀρξάμενοι, οὐ πρότερον ἵστανται τῆς ἐπὶ τὰ ἄνω φορᾶς, πρὶν ἂν τῆς ἄκρας ἐφίκωνται βαθμίδος· οὕτω καὶ αὐτὸς ἔχου τῆς τῶν καλῶν ἀναβάσεως, ὅπως ἂν καὶ τῆς ἄνω βασιλείας ἀπολαύσειας. ἣν σοὶ παράσχοι Χριστὸς μετὰ τῆς ὁμοζύγου, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ βασιλευομένων, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Ἐκθέσεως παραινετικῆς Ἀγαπητοῦ διακόνου, πρὸς Ἰουστινιανὸν τὸν καίσαρα, ἥτις παρ' ἕλλησι βασιλικὴ ὀνομάζεται σχέδη.

que ad suum finem unumquemque adducit. Quæ quũ ita se habeant, prætercurrentia hujus mũdi negotia prætercurramus, & ad ea, quæ in sempiterna secula permanent, accurramus.

71 Fastu turgens & grandi supercilio homo, ne, tauri instar alta surrigentis cornua, se efferat: sed carnis consideret fæculentam constitutionem, & animi compescat elationem. Nam etsi princeps evasit in terra, ne tamẽ ignoret suam ex terra originem, quum ex pulvere in soliũ conscenderit, & post aliquod tempus in eundem sit pulverem descensurus.

72 Integram semper age vitam, invictissime Imperator: & sicut ii, qui scalas scandere occeperunt, non priùs incepto desistunt, aut sursum ferri desinunt, quàm summum gradum attigerint; ita & tu ad honesta facta ascensu ingredere arduo, ut regnum illud supernum adipiscaris. Quod tibi & conjugi largiatur CHRISTUS rex ille, & eorum, qui regnant, & eorum qui reguntur, in secula. Amen.

FINIS

Tractatus parænetici, ab Agapeto diacono ad Justinianum Cæsarem exarati, qua apud Græcos regia scheda nominatur.

Digitized by Google

DICTA SCRIPTURÆ EX CANONICIS QUIBUSDAM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI LIbris, de regum officio, excerpta.

AD LECTOREM.

Quoniam hæc loca ex ea veteris inſtrumenti verſione Græca, quam hodie habemus, ſunt deſcripta: non eſt, cur lector miretur illam inter Latinum & Græcum textum ἀσυμφωνίαν, id eſt, *discrepantiam*. Græci ab Hebræis fontibus valde ſæpe diſcedunt: qua de re hîc disceptationem inſtituere, aut Græca illa emendare ac ad fontium proprietatem reducere, propoſiti noſtri jam non fuit. Nec verò etiam placuit hîc Latina Græcorum ſenſui accommodare: ſed ſatis nobis fuit doctiſſimorum noſtrorum interpretum translationem è regione opponere. Prudens & eruditus præceptor, his uſurus, diſpiciet, quid ubi ſit in inſtituendis ſolidè diſcipulis commonefaciendum.

Digitized by Google

ιδ Ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν κύριος ὁ θεός σου
δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ κατακληρονομήσῃς αὐτὴν, καὶ
κατοικήσῃς ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἴπῃς, καταστήσω ἐπ' ἐμαυτὸν
ἄρχοντα, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ μου·

ιε Καθιστῶν καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, ὃν ἂν
ἐκλέξηται κύριος ὁ θεός σου αὐτὸν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου
καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα· οὐ δυνήσῃ καταστῆσαι
ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, ὅτι οὐκ ἀδελφός σου
ἐστι.

ις Πλὴν οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ ἵππον, οὐδ' οὐ μὴ ἀπο-
στρέψει τὸν λαὸν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως πληθύνῃ ἑαυτῷ
ἵππον. ὁ δὲ κύριος εἶπεν ὑμῖν, οὐ προσθήσεσθε ἀπο-
στρέψαι τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἔτι.

ιζ Καὶ οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ γυναῖκας, ἵνα μὴ με-
ταστῇ αὐτοῦ ἡ καρδία, καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐ πληθυ-
νεῖ ἑαυτῷ σφόδρα.

ιθ Καὶ ἔσται, ὅτ' ἂν καθίσῃ ἐπὶ τοῦ δίφρου τῆς ἀρχῆς
αὐτοῦ, καὶ γράψει ἑαυτῷ τὸ δευτερονόμιον τοῦτο εἰς βι-
βλίον παρὰ τῶν ἱερέων τῶν λευιτῶν.

ιη Καὶ ἔσται μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγνώσεται ἐν αὐτῷ
πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα μάθῃ φοβεῖσθαι
κύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι πάσας τὰς ἐντολὰς
ταύτας, καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα ποιεῖν.

κ Ἵνα μὴ ὑψωθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν
αὐτοῦ, ἵνα μὴ παραβῇ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν, δεξιὰ ἢ ἀριστε-
ρὰ, ὅπως ἂν μακροχρόνιος ᾖ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ
οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ.

DEUTERON. cap. 17.

✝. 14 Qvum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa: si dixeris, Statuam super me regem, sicut omnes gentes quæ sunt circa me: *Ex Mose.*

15 Tantùm statuito super te regem, quem elegerit Jehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te Regem: non poteris tibi præficere virum extraneum, qui non sit frater tuus.

16 Veruntamen ne multiplicato sibi equos, nec facito, ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandum equos: quũ Jehova edixerit vobis, ne deinceps redeatis per hanc viam amplius.

17 Neque multiplicato sibi uxores, ut non recedat animus ejus à me, argentum quoque & aurum ne multiplicato sibi admodum.

18 Sed erit, quum insidebit solio regni sui, ut describat sibi exemplum hujus legis in libro in conspectu sacerdotum Leviticorum:

19 Eritque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Jehovam Deum suum, observare omnia verba hujus legis & statuta ista, faciendo ea.

20 Ne efferatur animus ejus præ fratribus suis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum vel sinistrorsum: ut prolonget dies in regno suo, ipse, & filii ejus in medio Israëlis.

γ ΒΑΣΙΛΕΙΩ͂Ν. β.

α Καὶ ἤγγισαν αἱ ἡμέραι δαβὶδ τοῦ ἀποθανεῖν αὐ-
τὸν, καὶ ἐνετείλατο τῷ σολομῶντι υἱῷ αὐτοῦ, λέγων·
β Ἐγὼ πορεύομαι ἐν ὁδῷ πάσης τῆς γῆς, καὶ κρα-
ταιωθήσῃ καὶ ἔσῃ εἰς ἄνδρα τέλειον,
γ Καὶ φυλάξῃ τὴν φυλακὴν κυρίου τοῦ θεοῦ σου,
τοῦ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ
τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ μωϋ-
σέως, ἵνα συνιῇς πάντα, ἃ ποιήσεις, καὶ πανταχῆ οὗ ἐὰν
ἐπιβλέψῃς ἐκεῖ·
δ Ὅπως στήσῃ κύριος τὰ ῥήματα αὐτοῦ, ἃ ἐλάλησε
περὶ ἐμοῦ λέγων· ἐὰν φυλάξωνται τὰ τέκνα σου τὰς ὁ-
δοὺς αὐτῶν, τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιόν μου ἐν ἀληθείᾳ καὶ
ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, λέγων·
οὐκ ἐξολοθρευθήσεταί σοι ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ θρόνου μου ἰσραήλ.

β ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕ΄ΝΩΝ ιθʹ.

δ Καὶ κατῴκησεν ἰωσαφὰτ εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ πά-
λιν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ βηρσαβεὲ ἕως ὄρους ἐ-
φραῒμ, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτοὺς ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν τῶν
πατέρων αὐτῶν.
ε Καὶ κατέστησε κριτὰς ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἰού-
δα, ταῖς ὀχυραῖς, ἐν πόλει καὶ πόλει.
ϛ Καὶ εἶπε τοῖς κριταῖς, ἴδετε, τί ὑμεῖς ποιεῖτε, ὅτι
οὐκ ἀνθρώπῳ ὑμεῖς κρίνετε, ἀλλ' ἢ τῷ κυρίῳ, καὶ μεθ'
ὑμῶν λόγοι κρίσεως.
ζ Καὶ νῦν γενέσθω ὁ φόβος κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ φυ-
λάσσετε καὶ ποιεῖτε, ὅτι οὐκ ἔστι μετὰ κυρίου θεοῦ ἡμῶν
ἀδικία, οὐδὲ θαυμάσαι πρόσωπον, οὐδὲ λαβεῖν δῶρα.

η Καί

Digitized by Google

I. REG. 2.

℣. 1 Quum propè essent dies Davidis, ut moreretur, *Ex Prophetis*
præcepit Salomoni filio suo, dicendo: *prioribus.*

2 Ego decessurus sum brevi, pro consuetudine totius terræ; tu verò confirmaberis & vir futurus es,

3 Et observabis observationem Jehovæ Dei tui, ambulando in viis ejus, servando statuta ejus & præcepta ejus, judiciaque ejus & testimonia ejus, sicut scriptum est in lege Mosis, ut secundes, quicquid feceris, & quocunque te verteris:

4 Ut præstet Jehova verbum suum, quod promisit mihi, dicendo: Si observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me in fide & ex toto corde suo & ex toto animo suo: dicendo, inquam, Non exscindetur tibi vir à solio Israëlis.

2. CHRONICORVM 19.

℣. 4 Deinde resedit Josaphatus Hierosolymis: postquã conversus obivisset per populum à Berseba usque ad montana Ephraïmi, & revocasset eos ad Jehovam Deum majorum ipsorum,

5 Constituissetque judices in ea regione per omnes civitates Judæ munitas, cuique civitati,

6 Edicens judicibus, Videte quid sitis facturi: non enim pro homine judicaturi estis, sed pro Jehova, qui vobiscum *futurus est* in rebus judiciariis.

7 Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: observate & facite Non enim est apud Jehovam Deum nostrum iniquitas aut acceptio personarum aut sumptio muneris.

η Καί γε ἐν ἱερουσαλὴμ κατέστησεν ἰωσαφὰτ ἐκ τῶν λευϊτῶν καὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν πατριαρχῶν ἰσραὴλ εἰς κρίσιν κυρίου καὶ εἰς δικαιῶσιν, τοῦ κρίνειν τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ.

θ Καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· οὕτω ποιήσατε ἐν φόβῳ κυρίου, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ πλήρει πᾶς ἀνήρ.

ι Κρίσιν τὴν ἐρχομένην ἐφ' ὑμᾶς, τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ἀνὰ μέσον αἵματος καὶ αἵματος, καὶ ἀνὰ μέσον προστάγματος καὶ ἐντολῆς καὶ εἰς τὰ δικαιώματα καὶ κρίματα. καὶ διαστελεῖσθε αὐτοῖς καὶ οὐχ ἁμαρτήσονται τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται ὀργὴ ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν. οὕτω ποιήσετε, καὶ οὐχ ἁμαρτήσετε.

ΨΑΛΜΩ. β.

ι Καὶ νῦν βασιλεῖς συνέτε, παιδεύθητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.

ια Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.

ιβ Δράξασθε παιδείας, μή ποτε ὀργισθῇ κύριος, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας, ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ.

ΨΑΛ. ρ'.

α Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι κύριε· ψαλῶ.

β Καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἥξεις πρός με. διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου, ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.

γ Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον, ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

δ Οὐκ

8 Atque etiam Hierosolymis constituit Josaphatus è Levitis & sacerdotibus & ex primoribus paternarum familiarum Jsraëlis ad judicia Jehovæ & ad lites, cùm reverterentur illi Hierosolyma.

9 Et præcepit eis dicendo; Sic facitote cum timore Jehovæ, cum fide & cum animo integro.

10 Ut quæcunque lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris, residentibus in civitatibus suis, inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, statuta & judicia; admoneatis eos, ne rei fiant Jehovæ, & incumbat fervens ira vobis & fratribus vestris. Sic facitote ut non sitis rei.

PSAL. 2.

10 Nunc ergo Reges animadvertite, erudi[illegible]ionem percipite, ô judices terræ. *Ex poëticis.*

11 Colite Jehovam cum reverentia; & exsultate cum tremore.

12 Osculamini filium, ut non irascatur, & pereatis in via, quum exarserit vel minimùm ira ejus: beati omnes qui se recipiunt ad eum.

PSAL. 101.

1 Benignitatem & jus canam: tibi ô Jehova psallam.

2 Animadvertam viâ integrâ, quando venturus sis ad me: indesinenter ambulabo in integritate animi mei intra domum meam.

3 Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.

δ Ὀυκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβὴ, ἐκκλίνοντος ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ ὀυκ ἐγίνωσκον.

ε Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τῶν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον, ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ ὀυ συνήσθιον.

ς Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ᾽ ἐμοῦ. πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

ζ Ὀυ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν· λαλῶν ἄδικα, ὀυ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου.

η Εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

ΠΑΡΟΙΜΙΩ͂Ν κ΄.

η Ὅταν βασιλεὺς δίκαιος καθίσῃ ἐπὶ θρόνου, ὀυκ ἐναντιοῦται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πᾶν πονηρόν.

κς Λικμήτωρ ἀσεβῶν βασιλεὺς σοφὸς, καὶ ἐπιβαλεῖ αὐτοῖς τροχόν.

κη Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια φυλακὴ βασιλεῖ, καὶ περικυκλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ.

ΠΑΡ. κη΄.

ιε Λέων πεινῶν καὶ λύκος διψῶν, ὃς τυραννεῖ πτωχὸς ὢν ἔθνους πενιχροῦ.

ις Βασιλεὺς ἐνδεὴς προσόδων μέγας συκοφάντης· ὁ δὲ μισῶν ἀδικίαν μακρὸν χρόνον ζήσεται.

ΠΑΡ. κθ΄.

δ Βασιλεὺς δίκαιος ἀνίστησι χώραν, ἀνὴρ δὲ παράνομος κατασκάπτει.

ιδ Βασι-

4 Animus perversus recedet à me; malum non agnoscam.

5 Linguâ lædentem apud me clàm proximum suum, ipsum exscindam, elatum oculis & tumentem animo, ipsum non potero ferre.

6 Oculi mei *attendent* ad veraces terræ, ut consideant mecum; ambulans viâ integrâ, is ministrabit mihi.

7 Non habitabit intra domum meam faciens dolum; loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis.

8 Singulis matutinis exscindam omnes improbos terræ ad rescindendum à civitate Jehovæ omnes, qui operam dant iniquitati.

PROVERB. 20.

8 Rex insidens solio judiciali ventilat in oculis suis omne malum.

26 Ventilat improbos rex sapiens, postquam convertit in eos rotam.

28 Benignitas & fides custodiunt regem, & sustentat benignitate solium suum.

PROVERB. 28.

15 Ut leo rugiens & ursus discursans est dominator improbus in populum tenuem.

16 Antecessor carens omni intelligentiâ, & multus oppressionibus *decurtabit*; qui *autem* odit quæstum, prolongabit dies.

IBID. cap. 29.

4 Rex judicio stabilit regionem: vir autem oblatis muneribus serviens, destruit eam.

ιδ Βασιλέως ἐν ἀληθείᾳ κρίνοντος πτωχοὺς, ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς μαρτύριον καταςαθήσεται.

ΠΑΡ. λα.

β Τί τέκνον τηρήσεις; ῥήσεις θεοῦ, πρωτογόνε σοι λέγω υἱέ. τί τέκνον ἐμῆς κοιλίας; τί τέκνον ἐμῶν εὐχῶν;

γ Μὴ δῷς γυναιξὶ σὸν πλοῦτον καὶ τὸν σὸν νοῦν καὶ βίον εἰς ὑςεροβουλίαν.

δ Μετὰ βουλῆς πάντα ποίει, μετὰ βουλῆς οἰνοπότει. οἱ δυνάσαι θυμώδεις εἰσὶν, οἶνον μὴ πινέτωσαν.

ε Ἵνα μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ ὀρθὰ κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται τοὺς ἀσθενεῖς.

ἩΣΑΙΟΥ μθ.

κβ Οὕτω λέγει κύριος· ἰδοὺ αἴρω εἰς τὰ ἔθνη τὴν χεῖρά μου, καὶ εἰς τὰς νήσους ἀρῶ σύσσημόν μου, καὶ ἄξουσι τοὺς υἱούς σου ἐν κόλπῳ, τὰς δὲ θυγατέρας σου ἐπ' ὤμων ἀροῦσι.

κγ Καὶ ἔσονται βασιλεῖς τιθηνοί σου, αἱ δὲ ἄρχουσαι αὐτῶν τροφοί σου· ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς προσκυνήσουσί σοι, καὶ τὸν χοῦν τῶν ποδῶν σου λείξουσι, καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ κύριος, καὶ οὐκ αἰσχυνθήσονται οἱ ὑπομένοντές με.

ἹΕΡΕΜΙΟΥ κβ.

α Τάδε λέγει κύριος, πορεύου καὶ κατάβηθι εἰς οἶκον τοῦ βασιλέως ἰούδα, καὶ λαλήσεις ἐκεῖ τὸν λόγον τοῦτον.

β Καὶ ἐρεῖς· ἄκουε τὸν λόγον κυρίου, βασιλεῦ ἰούδα, ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, σὺ καὶ οἱ παῖδές σου καὶ ὁ λαός σου, καὶ οἱ εἰσπορευόμενοι ταῖς πύλαις ταύταις.

γ Τάδε

14 Regis, qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

IBID. cap. 31.

2 Quid fili mi? ecquid fili uteri mei, & quid fili votorum meorum?

3 Ne dedito fœminis robur tuum, & vias tuas facientibus, ut deleantur reges.

4 Absit regibus ô Lemuel, absit regibus bibere vinum, & dominatoribus desiderium potus inebriantis.

5 Ut non, quum biberit, obliviscatur statuti, & mutet jus ullorum afflictorum.

ESAIÆ 49.

ỳ. 22 Sic ait Dominus Jehova: Ecce sustollã ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum, ut afferant filios tuos lacerto, & filiæ tuæ super humerum portentur. *Ex Prophetis posterioribus.*

23 Et erunt Reges nutritii tui, & fœminæ principes eorum nutrices tuæ, vultu in terram demisso incurvabunt se tibi, pulveremque pedum tuorum lingent, ut experiaris me esse Jehovam, non erubescere eos, qui exspectant me.

JEREM. 22.

1 Sic ait Jehova; Descende in domum Regis Juda, ut eloquaris ibi verbum hoc,

2 Et dicas; Audi verbum Jehovæ, rex Judæ, qui sedes in solio Davidis, tu servique tui & populus tuus, qui intratis per portas istas.

γ Τάδε λέγει κύριος· ποιεῖτε κρῖμα καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἐξαιρεῖσθε διηρπασμένον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος αὐτόν, καὶ προσήλυτον καὶ ὀρφανὸν καὶ χήραν μὴ καταδυναστεύετε καὶ μὴ ἀσεβεῖτε, καὶ αἷμα ἀθῶον μὴ ἐκχέητε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

δ Διότι ἐὰν ποιοῦντες ποιήσητε τὸν λόγον τοῦτον, καὶ εἰσελεύσονται ἐν ταῖς πύλαις τοῦ οἴκου τούτου βασιλεῖς καθήμενοι ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ καὶ ἐπιβεβηκότες ἐφ᾽ ἁρμάτων καὶ ἵππων, αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν καὶ ὁ λαὸς αὐτῶν.

ε Ἐὰν δὲ μὴ ποιήσητε τοὺς λόγους τούτους, κατ᾽ ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει κύριος, ὅτι εἰς ἐρήμωσιν ἔσται ὁ οἶκος οὗτος:.

ΜΑΤΘΑΙ´ΟΥ κβ.

κα Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.

ΠΡΟ`Σ ΡΩΜΑ´ΙΟΥΣ ιγ´.

α Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν.

β Ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται.

γ Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς.

δ Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι, σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι.

ε Διὸ

3 Sic ait Jehova; Exercete jus & justitiam, & eripite eum, qui rapinam patitur è manu oppressoris: & peregrino, pupillo ac viduæ ne vim faciatis, ne violentiâ utamini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Nam si omnino feceritis rem hanc, utique ingredientur per portas domus hujus reges, sedentes pro Davide in solio ejus, vecti curribus aut equis, ipse cum servis suis & populo suo.

5 Sed si non auscultaveritis verbis istis, per me juro, dictum Jehovæ; in vastitatem esse abituram domum hanc.

MATTH. 22. *Ex Evangelist.*

℣. 21 Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &, quæ sunt DEI, DEO.

ROM. 13. *Ex Epistol. Apostol.*

℣. 1 Omnis anima potestatibus supereminētibus subjecta esto. Non enim est potestas nisi à DEO: & quæ sunt potestates, sunt à DEO ordinatæ.

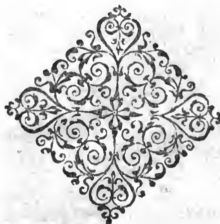
2 Itaque quisquis se opponit potestati, DEI ordinationi resistit: qui autem resistunt, pœnam sibi auferent.

3 Nam magistratus non sunt terrori bonis operibus, sed malis. Vis autem non terreri potestate? Quod bonum est, facito; & laudem ab ipsa obtinebis.

4 DEI enim minister est, tuo bono. Quòd si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gestat. Nam DEI minister est, ultor ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit.

ε Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀρ-
γὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν.
ς Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ
Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

Μόνῳ Θεῷ δόξα.

5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter Iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis; siquidem ministri DEI sunt, in hoc ipsum incumbentes.

Soli Deo gloria.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Obſerva, quòd in capitibus parænetiçis ſit acroſtichis. Eſt autem ἀκροστιχὶς, ἀρχὴ τοῦ στίχου, initium verſus. Hîc dicitur, quia ex primis ſingularum admonitionum literis conficitur illa inſcriptio τῷ ϑειοτάτῳ &c. Prima enim ſectio habet τ, ſecunda ω, & ſic deinceps. Quare p.17. pleniùs dices, *quæ Arithmeticis à capite notis velut in verſus diſtincta, in Græco ex inſcriptionis literis acroſtichida habet.* Sic eſt inter Sibyllæ Erythrææ carmina acroſtichis, Ἰησοῦς χρειστὸς, ϑεοῦ υἱὸς, σωτὴρ, σταυρός. p.18. l.6. καὶ οἱ διαδήματα περικείμενοι, καὶ οἱ διὰ δώματα περικείμενοι. Locus poſteriore ſui parte ob quæſitam paronomaſian ſubobſcurus, quum vocula διὰ varium ſenſum ſuſtinere poſſit. Interpres vetus reddidit, *tam qui diademate redimiti ſunt, quàm qui per cubicula excubant.* Ego ita vertere volui, ut ſermonis Græci facies quodammodo appareret in Latino. planum eſt, quòd celſiſſimos cum abjectiſſimis conferat. Unde fortè commodiſſimè vertere poſſis, *qui ad domorum veſtibula abjecti jacent.* p.20. l.24. in exemplaribus, quæ habuimus, legitur τὸ μηδὲν: quod ſi retineas, vertendum, *nempe, quòd nihil præſentium in eodem ſtatu conſiſtit.* p.31. l.24. exemplar quoddam habet ϑεσμοῖς, & tamen vertitur *vinculis.* Θεσμοὶ autem ſunt leges ritus, ſanctiones. p.38.28. exemplaria habent μουσικὴν, quod ſi retineas, vertendum *Muſicam.* Interpres tamen Latinus habet *Muſicum.* p.40. l.20. in exemplaribus noſtris eſt μετ' ταύτης, quod ſi præferas, erit *cum illo.*

Reſtitue p.11. l.7. tumultu. l.24. pro 2. lege 12. & pro 52. lege 56. p.12. l.23. pro 3. lege 5. & dele 30. p.16. l.12. τῶν ἰδιωτῶν. p.19. l.22. ſit. p.22. l.10. ὑπερφαίρεται. p.26. l.1. ὡς. 14. ὄντων. l.20. διά. p.27.27. gnaviter. p.28. l.4. σοὶ. l.13. γάρ. p.30.27. ἀοίδιμον. p.35.22. nequeunt. p.47. l.4. αἰώνων. Hæc licet levicula pleraq;, tamen, ob pueros, necubi hæreant, monere viſum fuit.

Digitized by Google

Digitized by Google